

REVUE CÍRKEVNÍHO PRÁVA CHURCH LAW REVIEW

34

2/06

REVUE CÍRKEVNÍHO PRÁVA

Nositel prestižní ceny Společnosti německých, českých, slovenských a rakouských právníků Karlovarské právnické dny za nejlepší odborný právníký časopis vydávaný v České republice za rok 2003.

Vydává Společnost pro církevní právo. Vychází třikrát ročně. Adresa redakce: Husova ul. 8, 110 00 Praha 1; e-mail: SPCP@prf.cuni.cz; <http://spcp.prf.cuni.cz>. Šéfredaktor: Jiří Rajmund Tretera. Výkonný redaktor: Štěpán Hůlka. Redakční rada: Záboj Horák, Pavel Landa, Stanislav Příbyl, Stanislav Pšenička. Grafická úprava obálky: Ing. arch. Josef Hyzler. Sazba: RNDr. Marcela Braunová. Tisk: JPM Tisk, Na Popelce 7, 150 00 Praha 5. Administrace: Ing. Jiří Vaingát. Distribuce: Andrej Urban a Jana Nosková. ISSN 1211-1635, reg. č. MK ČR E 7429. Toto číslo bylo odevzdáno k tisku dne 31. 7. 2006.

© Společnost pro církevní právo, 2006.

OBSAH

*Toto číslo Revue církevního práva vyšlo za finanční podpory
Konference katolických biskupů Spojených států amerických
a Ministerstva kultury ČR.*

*This issue of Church Law Review was sponsored
by the United States Conference of Catholic Bishops
and the Ministry of Culture of the Czech Republic.*

A. I. Hrdina: Bonum et aequum – pohled do právních dějin (k životnímu jubileu Prof. JUDr. ThDr. Miroslava Zedníčka)	107
J. Duda: Postavenie Apoštolskej stolice v medzinárodnom práve	119
M. Štefko: Svátek, náboženská svoboda a zásada rovného zacházení ...	129
DOKUMENTY	
Dohoda mezi Svatým stolcem a Rakouskou republikou o úpravě majetkových vztahů	144
Dohoda mezi Svatým stolcem a Rakouskou republikou o úpravě záležitostí týkajících se školství	149
ANOTACE A RECENZE	
A. I. Hrdina, Texty ke studiu konfesního práva I. – Evropa a USA (S. Příbyl)	155
S. Příbyl, Ekumenismus a právo (A. I. Hrdina)	160
D. Němec, Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo (J. Kašný)	164
DNES VÁM PŘEDSTAVUJEME	
Ústav pre vzťahy štátu a cirkví (M. Moravčíková)	166
ZE SPOLEČNOSTI PRO CÍRKEVNÍ PRÁVO	170
KRÁTKÉ ZPRÁVY	174
NAŠE AKVIZICE	178
UKÁZKY Z PŘIPRAVOVANÉHO SLOVNÍKU CÍRKEVNÍHO PRÁVA (5)	179

CONTENTS

A. I. Hrdina: Bonum et aequum – A Look at Legal History (on the Occasion of the Jubilee of Professor JUDr. ThDr. Miroslav Zedníček)	107
J. Duda: The Holy See's Status in International Law	119
M. Štefko: A Holiday, Religious Freedom, and the Principle of Equal Treatment	129
DOCUMENTS	
Agreement between the Holy See and the Republic of Austria on the Settlement of Property Rights	144
Agreement between the Holy See and the Republic of Austria to Settle Questions Pertaining to the Educational System	149
ABSTRACTS AND RECENSIONS	
A. I. Hrdina, Texts for Study of State Law on Churches and Religious Societies I. – Europe and the U.S. (S. Příbyl)	155
S. Příbyl, Ecumenism and Law (A. I. Hrdina)	160
D. Němec, Marriage Law of the Catholic Church with Respect to Current Czech Law (J. Kašný)	164
PRESENTED TO YOU TODAY	
Institute for State–Church Relations (M. Moravčíková)	166
FROM THE CHURCH LAW SOCIETY	170
BRIEF NEWS	174
OUR ACQUISITIONS	178
FROM THE PREPARED DICTIONARY OF CHURCH LAW (5)	179

INHALT

A. I. Hrdina: Bonum et aequum – ein Blick in die Rechtsgeschichte (zum Jubiläum von Prof. JUDr. ThDr. Miroslav Zedníček)	107
J. Duda: Stellung des Apostolischen Stuhls im Völkerrecht	119
M. Štefko: Feiertag, Religionsfreiheit und der Grundsatz der Gleichbehandlung	129
DOKUMENTE	
Vertrag zwischen dem Heiligen Stuhl und der Republik Österreich zur Regelung von vermögensrechtlichen Beziehungen	144
Vertrag zwischen dem Heiligen Stuhl und der Republik Österreich zur Regelung von mit dem Schulwesen zusammenhängenden Fragen	149
ABSTRAKTA UND REZENSIONEN	
A. I. Hrdina, Texte zum Studium des Staatskirchenrechts I. – Europa und USA (S. Příbyl)	155
S. Příbyl, Ökumenismus und Recht (A. I. Hrdina)	160
D. Němec, Ehe recht der katholischen Kirche in Bezug auf das bestehende tschechische Recht (J. Kašný)	164
HEUTE STELLEN WIR IHNEN VOR	
Das Institut für die Beziehungen des Staates zu den Kirchen (M. Moravčíková)	166
AUS DER GESELLSCHAFT FÜR KIRCHENRECHT	170
KURZE NACHRICHTEN	174
UNSERE AKQUISITIONEN	178
PASSAGEN AUS DEM VORZUBEREITENDEN LEXIKON DES KIRCHENRECHTS (5)	179

A. I. Hrdina: Bonum et aequum – uno sguardo nella storia di diritto (al compleanno del Prof. JUDr. ThDr. Miroslav Zedníček)	107
J. Duda: La posizione della Santa Sede nel diritto internazionale	119
M. Štefko: La festa, la libertà religiosa ed il principio di parità nel trattamento	129
DOCUMENTI	
L'Accordo fra la Santa Sede e la Repubblica Austriaca sulla regolamentazione di rapporti economici	144
L'Accordo fra la Santa Sede e la Repubblica Austriaca sulla regolamentazione di negozi riguardanti l'organizzazione scolastica	149
ANNOTAZIONI E RECENSIONI	
A. I. Hrdina, I testi al studio di diritto ecclesiastico I. – Europa e gli Stati Uniti (S. Příbyl)	155
S. Příbyl, L'ecumenismo e il diritto (A. I. Hrdina)	160
D. Němec, Il diritto matrimoniale della Chiesa cattolica con il riguardo al diritto ceco vigente (J. Kašný)	164
OGGI VI PRESENTIAMO	
L'Istituto per i rapporti fra lo Stato e la Chiesa (M. Moravčíková)	166
DALLA SOCIETÀ PER IL DIRITTO DELLE CHIESE	170
NOTIZIE BREVI	174
LE NOSTRE ACQUISIZIONI	178
DAL NASCENTE DIZIONARIO DI DIRITTO CANONICO (5)	179

Bonum et aequum – pohled do právních dějin

(k životnímu jubileu Prof. JUDr. ThDr. Miroslava Zedníčka)

Antonín Ignác Hrdina

1. Úvodem

Bonum et aequum jakožto přirozený filosofický základ práva bylo jedním z témat, které v rámci teorie (resp. filosofie) práva na Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy přednášel její dlouholetý (a dnes již emeritní) profesor Miroslav Zedníček. Přednášet základy obecné teorie práva není samozřejmostí ani na fakultách kanonického práva, tím méně na teologických fakultách, kde je i pro samo kanonické právo vyčleněn (pochopitelně) jen omezený počet hodin. Snad to byl genius loci brněnské právnické fakulty, kterou profesor Zedníček absolvoval a kde se za první republiky teorie práva pěstovala na nejvyšší úrovni,¹ který ho vedl k přesvědčení (které jsem od něj ostatně převzal), že ani kanonické právo nelze úspěšně studovat bez propedeutické disciplíny, kterou představují právě základy obecné teorie práva.

Pan profesor Zedníček se letos doslova v plné svěžesti ducha i těla dožívá pětasedmdesátky. K tomuto jubileu mu rád a s vděčností věnuji následující článek. Ten si při svém rozsahu pochopitelně neklade nárok na vyčerpávající pojednání tématu – jde skutečně jen o *pohled* na tvorbu a aplikaci práva podle principu *bonum et aequum*, a to ještě omezený na právo antického Říma, středověké Anglie a na nyní platné kanonické právo, reprezentované Kodexem kanonického práva z roku 1983.

2. U Římanů

Jedna z prvních definicí práva, pocházející od římského právníka počínající doby klasické římské jurisprudence z 2. stol. po Kr. Publia Iuventia **Celsa**,

¹*Teorie práva* Františka Weyra (Praha – Brno 1936) je hmatatelným dokladem oprávněnosti tohoto ocenění.

označuje právo za *ars boni et aequi*.² Tato definice má ovšem dlouhou (přes půl tisíciletí trvající) prehistorii sahající až do 4. stol. př. Kr. Autor chtěl její pomocí zřejmě vyjádřit, že právem (natož právním uměním!) není ani pouhý zákon (byť sebelepší, za jaký platil Zákon XII desek), ale ani pouhá aplikace norem tohoto zákona a vůbec civilního práva, které tehdy ostatně už dávno bylo zastaralé a nedostačovalo, nýbrž že skutečným právem je umění aplikovat normy zákona (či právního obyčeje) *secundum bonum et aequum*. Jak se ukáže, není to jen elegantní floskule římského klasika.

Římské tzv. civilní čili občanské právo (*ius civile, ius Quiritium*), tvořené vedle zmiňovaného Zákona XII desek dalšími prameny úctyhodného stáří,³ bylo pokrokové a vyhovující v době malého římského městského státu (římské *polis*), ale zastarávalo s postupem hospodářského a společenského vývoje, tj. s přechodem od primitivní malovýroby a otroctví patriarchálního typu k všemocnému impériu, hospodářsky založenému na otrokářské velkovýrobě a exploataci provincií. Tuto diskrepanci mezi starým právem (navíc přístupným jen římským občanům – *cives Romani*) a novými poměry, která byla umocněna určitou petrifikací civilního práva, velmi úspěšně řešila zvláštní magistratura se soudní jurisdikcí, tzv. **prétor** (*praetor urbanus*),⁴ postavený Liciniovým zákonem roku 367 př. Kr. po bok konzulům jakožto jejich *collega minor*. Prétor mohl původně (v první fázi procesu – *in iure*) projednávat pouze ty nároky, které se doslova opíraly o znění určité normy civilního práva (proto také byl prétor nazýván *minister legum*). To však zákonitě vedlo k situacím, v nichž by prétor musel zamítnout žaloby, které se sice zdály být spravedlivými, avšak neměly oporu v přežilém civilním právu, a naopak v nichž by musel dát za pravdu žalobám, které se o civilní právo opíraly, ale jejichž aplikace se tehdy jevila již jako nespravedlivá. Jednalo se snad zejména o případy, kdy smluvní strany v důvěře ve vzájemnou slušnost opomenuly formalitu civilního práva a o věc následně vyvstal spor. Proto se prétor stále častěji odvažoval jednat samostatně a z moci svého impéria, tedy

²Stojí na samém počátku Justiniánových Digest (dále jen: „D“) 1,1,1 princ.: „Juri operam daturum prius nosse oportet, unde nomen *Juris* descendat. Est autem a justitia appellatum, nam (ut eleganter Celsus definit) Jus est ars boni & aequi.“

³Jde o komiciální legislativu (včetně plebiscit) a pontifikální jurisprudenci; Sextus Pomponius řadí mezi prameny římského civilního práva i legisakce. A byly to právě tyto legisakce, které svým formalismem omezovaly právotvornou činnost prétora; jejich odstranění *Lege Aebutia* v polovině 2. stol. př. Kr. a zásadní nahrazení toporného legisakčního procesu operativním řízením formulovým rozvoj honorárního práva značně podpořilo.

⁴Na rozdíl od tzv. cizineckého prétora (*praetor peregrinus*), jehož úřad vznikl až v polovině 3. stol. př. Kr.; cizinecký prétor řešil spory mezi římskými občany a cizinci, popř. mezi cizinci na římském území.

vlastně *nezákonně*⁵ (a s rizikem intercese, popř. – po skončení funkce – žaloby pro zneužívání úřadu) a stále častěji povoloval konání soudního řízení i tam, kde se zákonná norma přežila a kde nebyla k dispozici jinak nutná *actio*. Absentující fakta předpokládaná civilním právem nahrazoval fikcemi (odtud *actiones ficticiae*) a dobrá víra (*bona fides*) procesních stran se stala nosným principem pro posuzování případu. Nešlo ovšem o žádná překvapení, která by nutně musela podkopávat princip právní jistoty: prétor tyto zamýšlené postupy před nástupem do úřadu vyhlášoval ve svém ediktu, který se (alespoň v tom, co se osvědčilo), „dědil“ z préтора na préтора (viz tzv. *edictum trallatitium*). Tak např. vyhlásil, že vedle formálních smluv přízná za splnění určitých podmínek právní účinky také neformálním úmluvám, tj. tzv. paktům,⁶ nebo že nebude považovat za platné jednání vykonané ze strachu.⁷ Také nešlo o jeho libovůli: prétor jednal (jak později učili římsští právníci) se smyslem pro *vyšší spravedlnost*, označovanou pojmem *aequitas*, a pro *obecný prospěch* – tedy pro **bonum commune**.

Takto tedy – téměř „protiústavně“ – se v římské republice díky aplikaci principu *bonum et aequum* vytvářel **dualismus práva**, kdy se vedle zastarávajícího práva civilního (a nejednou proti němu) vytváří nová masa práva, a sice právo *prétorské* čili *honorární* (odhlédneme-li od dalšího normativního systému, který představovalo *ius gentium*).⁸ Jestliže tedy Sommer⁹ mluví o „jedinečném umění římských juristů tvořiti v praktickém rozhodování nové právo (*ars aequi et boni*)“, pak tato jeho slova neplatí pro nikoho více než právě pro římské prétoře. Právotvornou činnost préтора si ovšem nelze představovat jako nějaký právní avanturismus: „Toto právo stálo v jistém protikladu k mase práva, která

⁵Tedy v rozporu s normou civilního práva. Stačí poukázat např. na podstatně odlišné třídy zákonných dědiců při intestátní delaci podle práva civilního a podle práva prétorského nebo na nový typ vlastnictví bonitárního (prétorského), které se vytvářelo vedle vlastnictví civilního (kviritického).

⁶Ait praetor: *Pacta conventa, quae neque dolo malo neque adversus leges, plebiscita, senatusconsulta, edicta Principum, neque quo fraus cui eorum fiat, facta erunt, servabo*“ (D 2,14,7,7).

⁷Jde o známou tzv. Oktaviovu formulaci (podle préтора Octavia z 1. stol. př. Kr.): „Ait praetor: *Quod metus causa gestum erit, ratum non habeo*“ (D 4,2,1).

⁸Nicméně lze říci, že římské právo založené na ekvitě bylo považováno za hypostazovaný „přirozený rozum“ (*naturalis ratio*), z něž se (mimo jiné) vyvozovaly normy *ius gentium*. Obojí – *ius naturale* i *ius gentium* – bývalo dokonce ztotožňováno: tak pro Gaia je právo národů (*ius gentium*) právem společným všem lidem, které vytvořil sám přirozený rozum: „quod vero naturalis ratio inter omnes homines constituit, id apud omnes populos peraeque custoditur vocaturque *ius gentium*, quasi pro iure omnes gentes utuntur“ (Gaius, *Institutionum commentarii quattuor*, 1,1). Doslovně to opakují justiniánské *Institutiones/Elementa* (1,2,1). Sám pojem *ius naturale* uvedl do římskoprávní terminologie Cicero.

⁹SOMMER, Otakar, *Prameny soukromého práva římského*, druhé přepracované vydání, Praha 1932.

pramenila ze Zákona 12 desk, pontifikální interpretace a komiciálních zákonů a která byla ve svém souhrnu označována názvem „*ius civile*“. Protiklad ovšem nebyl zásadní a nepřekonatelný: „Nezapomínejme, že novoty a reformy byly praetorem zaváděny proto, aby napomáhal aplikaci civilního práva, aby civilní právo doplňoval, eventuelně aby je opravoval, čili ve verzi původní *iuris civilis adiuuandi, adimplendi et corrigendi gratia*.“¹⁰ Vincenzo Arangio-Ruiz¹¹ v této souvislosti upozorňuje: „V každém případě je třeba poznamenat, že stejně jako *naturalis ratio*, z níž vycházelo *ius gentium*, ani *naturalis aequitas* nebyla nikdy důkazem zpochybňujícím vhodnost platných norem.“ Konečně Hans Hattenhauer¹² uvádí na pravou míru kontrapozici civilního práva a ekvity, když říká, že „*aequitas* nebyla žádným protikladem vůči *ius* (právo), nýbrž vyjádřením jeho obsahu“. Třeba ovšem dodat, že velmi volným vyjádřením.

Prétorská *aequitas* neměla zůstat jen jedním z mezníků na cestě k moderní aplikaci práva, zbavené nadměrného formalismu a rigidity; stala se modelem, který – po jednom a půl tisíciletí – v jiné podobě obživil ve středověké Anglii. Téměř by se chtělo říci, že v tomto případě se právní dějiny (*mutatis mutandis*) skutečně opakovaly.

3. V Anglii¹³

Aplikace práva *secundum bonum et aequum* měla v Anglii obdobnou genezi i další osudy jako v římské republice.

U její kolébky stálo dobytí Anglie Normany v 11. století. Jedním z jeho důsledků bylo totiž vytvoření silné královské moci, která musela být schopna čelit přetrvávajícímu odporu porobeného anglosaského obyvatelstva, především pak šlechty. S tím souvisí i změny v anglickém právu, kdy začíná upadat obyčejové právo anglosaské ve prospěch rodícího se nového práva, vznikajícího spojením anglosaských a normanských právních obyčejů a královských soudních rozkazů. Jeho počátky spadají sice už do vlády Viléma I. Dobyvatele. Avšak toto právo vytvářené královskými soudy, tedy právo *soudcovské* (později označované jako *judge made law* či *case law*), se jakožto hlavní pramen práva v Anglii začalo výrazněji vyvíjet teprve za vlády Jindřicha II. Plantageneta (nechvalně proslulého vraždou arcibiskupa Thomase Becketa) ve druhé polovině 12. století. Postupně

¹⁰KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin, *Římské právo*, Praha 1990, s. 38.

¹¹*Istituzioni di Diritto Romano*, Neapol 1991, s. 28 n.

¹²*Evropské dějiny práva*, Praha 1998, s. 86.

¹³Při zpracování tohoto oddílu jsem hojně čerpal z *Teorie práva* od Viktora Knappa (Praha 1995, s. 96 n.), který stručně a přitom velmi výstižně popisuje vznik anglického právního dualismu.

nahrazovalo práva *partikulární* a tak se stalo právem *obecným* pro celou Anglii, tj. *Common Law*. Aplikovaly ho královské soudy, nicméně obracet se na ně nebylo obecným právem, nýbrž privilegiem (označovaným termínem *writ*), které bylo – jak už z povahy privilegia vyplývá – původně poskytováno jednotlivým osobám na způsob „soukromého zákona“ (*lex privata*). Teprve později se vytvořil systém *obecných writů*, který můžeme dobře přirovnat k římským *actiones*. Obecný žalobní nárok, který do procesního práva jakožto významné novum vnesla kanonistika,¹⁴ nebyl ani v anglickém právu znám.

Koncem 12. a počátkem 13. století však v Anglii dochází ke změně situace. Důvody, pro které vítězná normanská šlechta podporovala silnou královskou moc, pominuly a její přetrvávání se stalo jablkem sváru mezi feudály a králem. Historie *Velké listiny svobod* (*Magna Charta Libertatum*), vynucené roku 1215 na králi Janu Bezzemkovi po neúspěšné válce s Francií (r. 1214 bitva u Bouvines), je toho exemplárním dokladem. Požadavek Charty, aby královský soud trvale sídlil ve Westminsteru a nedoprovázel krále na jeho cestách, cílil jednoznačně k omezení soudní panovnické moci.

K významnému posunu na cestě k aplikaci práva *secundum bonum et aequum* došlo v Anglii za panování Eduarda I. Plantageneta v poslední čtvrtině 13. století: „Další vývoj anglického práva byl pak silně ovlivněn tzv. Druhým Westminsterským Statutem (r. 1285), jenž znamenal kompromis mezi králem a feudály ve věci výkonu soudnictví a jenž stanovil, že typy writů existující v té době nemají být rozmnožovány. Jen výjimečně bylo připuštěno vydání writu v analogickém případě writu existujícího (*in consimili casu*). Toto ustanovení, které čelilo rozšíření pravomocí¹⁵ královských soudů a které bylo formálně zachováno až do reformy provedené koncem XIX. století (*The Judicature Acts...*) nezamezilo sice vývoji *common law* v Anglii (není v moci takového opatření zastavit historický vývoj), nicméně však učinilo systém *common law* ještě rigidnější a bylo vlastně historickým podnětem vzniku druhého systému anglického nepsaného práva, jímž je *equity*.“¹⁶

Jak k tomu došlo? Stávající writy pochopitelně nedostačovaly rozvíjející se společensko-ekonomické situaci v Anglii (zcela obdobně jako *actiones* v někdejší římské republice) – a uvažme, že tento systém se v Anglii alespoň formálně udržel až do soudní reformy v 19. století. Žadatelé, kteří neměli k dispozici patřičný writ a nemohli se tak obrátit na královský soud, se proto obracejí přímo

¹⁴K tomu viz TUREČEK, Josef, *Několik myšlenek o významu církevního práva*, Praha 1935, s. 15.

¹⁵Přesněji snad věcné působnosti – pozn. autora.

¹⁶KNAPP, *op. supra cit.*, s. 96.

na krále, a ten, protože nemohl a ani nechtěl věci soudit osobně, svěřil rozhodování takových sporů lordu vysokému kancléři (tím byl vždy duchovní). A ten je – zcela v duchu **kanonického práva**¹⁷ – rozhodoval (podobně jako římský prétor) *secundum bonum et aequum*, tedy podle **ekvity**. Ani lord kancléř ovšem nemohl všechny případy soudit sám, a tak se postupně vyvíjí vedle královských soudů, soudících podle obecného práva (tedy podle *Common Law*), soustava soudů *kancléřských*, soudících podle právního přesvědčení soudců, tedy podle ekvity. A třebaže v Anglii formálně platilo, že *common law* zůstává právem primárním, zatímco „*Equity follows the Law*“ (tak jako v Římě formálně platilo, že rozhodujícím právem římských občanů je právo civilní, jehož je prétor pouhým služebníkem – „*minister legum*“), ve skutečnosti se z rozhodovací činnosti kancléřských soudů vytváří další normativní právní systém – tzv. **equity** (tak jako v Římě vedle systému práva civilního vzniká nový systém práva honorárního). Výsledkem byl pochopitelně výše konstatovaný *právní dualismus*, který v Anglii alespoň formálně existuje doposud, když v 19. století byly zmiňovanou soudní reformou sice sjednoceny obojí typy justičních orgánů, nikoli však obě oblasti práva. Snaha anglických baronů o udržení feudální rozdrobenosti tedy (poněkud paradoxně) přispěla v Anglii k omezení právního formalismu a zavedení pružného instrumentu při aplikaci práva, jímž byla právě ekvita.

4. V kanonickém právu

Dalo by se očekávat, že princip *bonum et aequum* se v nejširší míře uplatní právě v normotvorbě (západní) katolické církve, která přece „*vivit lege Romana*“. Nicméně není tomu tak, nebo (přesněji řečeno) není tomu tak *ve výše uváděném smyslu*. Obecná církev¹⁸ se – pokud jde o její právo – totiž nikdy nedostala do situace, v níž se octila římská republika ve 4. století př. Kr. nebo Anglie ve 13. století po Kr., že by bylo nutno, aby problémy vyplývající z ustrnuvšího kanonického práva překlenovaly soudní (popř. i správní) orgány svou vlastní právotvorbou s odvoláním na obecné právní zásady, jako je zejména ona výše zmíněná. To samozřejmě neznamená, že by *v jednotlivých případech* nebylo nutno sáhnout k tomu, co moderní teorie práva označuje jako aplikaci práva podle analogie *iuris* a s čím sám Kodex kanonického práva výslovně počítá.¹⁹ Nicméně

¹⁷Nebo (chceme-li) podle principů římsko-kanonického procesu.

¹⁸Nemám zde na mysli kanonické právo partikulární.

¹⁹„Jestliže některá právní věc – s výjimkou trestní – není výslovně upravena obecným nebo partikulárním právem nebo právním obyčejem, je nutno ji rozhodnout... použitím obecných právních zásad při uplatnění kanonické umírněnosti [*cum aequitate canonica*]...“ (kán. 19 CIC/1983).

v *obecném* kanonickém právu²⁰ (*ius universale*) – a to je významný rozdíl oproti právu světskému – byl prakticky od doby, kdy vůbec lze o takovém právu mluvit, převažujícím formálním pramenem práva nikoli právní obyčej, nýbrž normativní právní akt, tedy cílevědomá regulace právních vztahů normami obecných konciliů, popř. později (alespoň na Západě) normami papežských dekretálů. Tato normotvorba, jakkoli dostatečně stabilní, nikdy nebyla strnulá, nýbrž zpravidla operativně reagovala na potřeby církve. To nebylo náhodou: důvodem bylo, že v církvi se od počátku důsledně rozlišovalo mezi právem božským (*ius divinum*) a mezi právem lidským (*ius humanum*, později *ius mere ecclesiasticum*), a toto posledně jmenované právo nebylo (na rozdíl od *norem iuris divini*) vydáváno za cosi neměnného až posvátného (jako tomu bylo u civilního práva římského); sbírky papežských dekretálů se nikdy nestaly předmětem adorace, jak jsme toho svědky u některých zákoníků i v moderní době.²¹ Chyběla zde navíc ona *opinio necessitatis*, která je pojmovým znakem právního obyčeje.²²

Na druhé straně to ale také neznamená, že by kanonickému právu bylo rozhodování *secundum bonum et aequum* cizí. Je tomu právě naopak, jenže v poněkud modifikovaném smyslu: jednak se užívání tohoto principu netýká především tvorby práva²³, nýbrž aplikace práva, jednak a především výraz *bonum et aequum*, resp. *aequitas* v kanonickém právu neznamená jen aplikaci práva s ohledem na soudcem subjektivně chápanou spravedlnost, nýbrž celý *přístup* k aplikaci práva, který má brát maximální ohled na adresáty individuálních právních aktů; mluví se tedy o **kanonické umírněnosti – aequitas canonica**.

Přenesme se tedy ze středověké Anglie do osmdesátých let dvacátého století, kdy papež Jan Pavel II. (25. ledna 1983) promulgoval nový zákoník latinské církve *Codex Iuris Canonici*, a podívejme se, v jakém smyslu tento kodex užívá spojení *bonum et aequum* (popř. v opačném pořadí – *aequum et bonum*). Pokud jsem dobře počítal, činí tak výslovně třikrát:

Nejprve v první knize v souvislosti s vypořádáním majetku právnických osob při jejich rozdělení (kán. 122 odst. 1 a 2) žádá zákonodárce, aby tento majetek byl

²⁰Platí to ovšem i pro partikulární právo místních církví, kde (vedle nálezů partikulárních sněmů) nejvýznamnějším pramenem práva byly výnosy biskupů (*capitula episcoporum*).

²¹Mám tady na mysli například a zejména francouzský občanský zákoník *Code Civile* z roku 1804.

²²A právě římský Zákon XII desek, který byl považován za nejposvátnější součást římského civilního práva a který se ještě Cicero podle svých vlastních slov musel učit „*ut carmen necessarium*“, byl kodifikací práva *obyčejového*.

²³Výše zmiňovaný kán. 19 tedy představuje určitou výjimku, který se týká překlenování tzv. mezer v zákoně (*lacunae legis*), kdy soudce postupem podle analogie *iuris* právo neaplikuje, nýbrž vlastně dotvořuje.

rozdělen s „náležitou úměrností vycházející ze spravedlnosti a dobra“ („debita proportione ex aequo et bono“). Spravedlností (ekvitou) se zde tedy míní – jak už sám latinský text naznačuje – určitá přiměřenost, *proporcionalita*.

V sedmé knize (v souvislosti s úpravou důkazního řízení) kán. 1580 žádá, aby soudnímu znalci byly uhrazeny výlohy a poskytnuta odměna „podle spravedlnosti a umírněnosti“ („ex bono et aequo determinanda“); aby mu tedy byla poskytnuta *spravedlivá* odměna.

Konečně rovněž sedmá kniha kodexu při právní úpravě trestního procesu (kán. 1718 § 4) doporučuje ordináři, aby zvážil, zda v případě spáchání trestného činu, jímž byla způsobena škoda, nebude místo trestního řízení vhodnější rozhodnout se souhlasem stran otázkou náhrady této škody „podle zásady dobra a spravedlnosti“ („ex bono et aequo“).

Ve všech třech uvedených případech tedy figuruje *bonum et aequum* jakožto určitý kanonický instrument *uvážení*, který se uplatňuje zejména v oblasti majetkoprávní všude tam, kde nelze rozhodovat podle přesně stanovených kritérií (tabulek, vzorců, výpočtů apod.). Obdobně tomu bývá i ve světském právu; tak např. § 450 našeho občanského zákoníku stanoví, že z důvodů zvláštního zřetele hodných soud náhradu škody *přiměřeně* sníží.

Vedle těchto případů však Kodex kanonického práva užívá i výrazů *příbuzných*: tak např. už zmiňovaný kán. 19 požaduje, aby při doplnění mezery v zákoně postupem podle analogie iuris byla orgánem aplikujícím právo uplatněna „kanonická umírněnost“ (*aequitas canonica*); podle kán. 221 § 2 mají křesťané, jsou-li voláni k soudu, právo, aby byli souzeni podle práva „použitého s mírností“ (*cum aequitate*); při odvolání duchovního, který šel na výpomoc do jiné místní církve, žádá zákonodárce na odvolávajícím biskupovi dodržení „přirozené umírněnosti“ (*naturalis aequitas*); v případě propuštění člena z řeholní společnosti se má podle kán. 702 § 2 vůči propuštěnému zachovat „umírněnost a evangelijní láska“ *aequitas et evangelica caritas*) a podobně. Konečně „finální“ kánon kodexu (1752) zmiňuje²⁴ zásadu kanonické umírněnosti (*aequitas canonica*) v bezprostřední návaznosti na další (a zřejmě nejdůležitější) princip kanonického práva, který je významný jak pro tvorbu, tak pro interpretaci a aplikaci práva, a sice „*salus animarum suprema lex esse debet*“.

Nelze zde nezmínit, že principem *bonum et aequum* je ovládan další institut kanonického práva, který sice nemá oporu v normativním textu, zato však

²⁴Zde sice expressis verbis v souvislosti s odvoláním a přeložením faráře, nicméně je zřejmé, že tyto principy prolínají *celým* kanonickým právem.

v kanonické tradici: je jím tzv. **epikie**.²⁵ G. Michiels ji přímo opisuje výrazem „benigna legis applicatio secundum aequum et bonum“.²⁶

5. Závěrem

Z výše načrtnutého pohledu vyplývá minimálně fakt, že filosoficko-právní zásada *bonum et aequum* provází v různých modifikacích právní dějiny při tvorbě i aplikaci práva od antického Říma až po moderní právní řády současnosti – ať už jde o soudcovské právo v angloamerické právní kultuře nebo zejména o tzv. *uvážení* při aplikaci práva v kontinentální právní kultuře. Snad lze říci, že je tomu tak do značné míry díky právu kanonickému, které římskoprávní *aequitas* neslo právními dějinami i tam, kam vliv římského práva nedosahoval (kde tedy nedošlo k jeho recepci). Nelze při tom přehlédnout, že pojetí této *aequitas*, nejčastěji vykládané i překládané jako *spravedlnost (iustitia)*, je z povahy věci nutně poněkud odchylná v právu světském a v právním řádu církve. Rozdíl spočívá pochopitelně v obsahu tohoto pojmu.

V tom prvním případě jde zejména o spravedlnost koncipovanou podle dosud nepřekonané Aristotelovy Etiky Nikomachovy, tedy o spravedlnost, kterou římské právo Ulpianovými ústy definovalo jako trvalou a stálou vůli dávat každému to, co mu patří.²⁷ A právě v takto spravedlivém (*aequum*) rozdělení spočívá ono Celsovo „dobré“ (*bonum*).

Avšak spravedlnost v právním řádu církve, ať už se označuje jako *aequitas* (to častěji) nebo jako *iustitia* (jen výjimečně, spíše ve filosofii práva), nemůže být neovlivněna *biblickým* pojetím spravedlnosti jakožto kvality božského původu, která byla formou přirozeného zákona vložena do lidských srdcí. Ve frekventovaném biblickém spojení pojmů „právo a spravedlnost“, nazvaných dokonce „pilíři Božího trůnu“,²⁸ můžeme spatřovat náznak toho, že obojí k sobě neodlučitelně patří: právo bez spravedlnosti by bylo legalizovaným bezprávním, spravedlnost bez práva neuskutečnitelným ideálem.²⁹ A zde můžeme také tušit

²⁵K ní ze současné české kanonistické literatury např. GÓRECKI, Edward, *Obecné normy Kodexu kanonického práva Jana Pavla II.*, část I., Olomouc 1993, s. 71n; HRDINA, Antonín, *Kanonické právo*, Praha 2002, s. 122n.

²⁶*Normae generales iuris canonici I*, Paříž 1949, s. 468.

²⁷„Justitia est constans et perpetua voluntas jus suum cuique tribuendi“ (D 1,1,10). Stejně justiniánské *Institutiones/Elementa* 1,1 princip.

²⁸Ž 89,15.

²⁹Jde o určitou analogii k dnes již proslavené větě Rudolfa von Jheringa (Der Kampf ums Recht): „Proto má spravedlnost, která v jedné ruce drží vážku, jimiž odvažuje právo, v druhé ruce meč, aby právo hájila. Meč bez vah jest holé násilí, váhy bez meče jest malomocné právo...“.

odpověď na otázku (mnohdy už předem negativně zodpovědanou) po justifikaci práva v církvi, která zvláště po druhém vatikánském koncilu bývá bez hlubší znalosti problematiky někdy i provokativním způsobem vznášena.³⁰

Resumé

Článek nabízí stručný pohled do stránek právních dějin antického Říma a středověké Anglie, jakož i současného kanonického práva, na nichž se objevuje princip *bonum et aequum* či *aequitas, equity* apod., a to jak při tvorbě, tak i při aplikaci práva světského i kanonického. Autor poukazuje jednak na právně-historickou paralelu mezi právo- tvornou činností římského pretora a anglických kancléřských soudů, jednak na odchýlná teologická východiska při aplikaci tohoto principu v právním řádu katolické církve. Článek je věnován počtě Prof. Miroslava Zedníčka u příležitosti jeho 75. narozenin.

Abstract

Bonum et aequum – A Look at Legal History

(on the Occasion of the Jubilee of Professor JUDr. ThDr. Miroslav Zedníček)

The article offers a brief look at certain issues of the legal history of Ancient Rome and Medieval England, in which the principle of *bonum et aequum* or *aequitas* can be detected in either the creation or application of state or church law. The author points out not only the legal-historical parallel between the legislative activity of a Roman Praetor and the English Chancellor Courts, but also the different theological starting points used in the application of this principle in the legal order of the Catholic Church. The article is written in tribute to Professor Miroslav Zedníček on the occasion of his 75th birthday.

³⁰Tendence k „právnímu nihilismu“ se projevovaly už v průběhu koncilu samého. Jinak by bylo nepochopitelné, proč hned první princip tzv. „rekodifikačního desatera“, vzešlého z biskupského synodu roku 1967, požadoval jinak notoricky samozřejmou věc, aby se totiž zachovala *právní povaha (indoles iuridica)* zamýšleného nového Kodexu kanonického práva: „Imprimis novus Codex indolem iuridicam omnino retineat oportet...“ (*Principia quae Codicis iuris canonici recognitionem dirigant a Synodo Episcoporum probata* ze 7. 10. 1967, *Communicationes* 1 (1969)77-85).

Zusammenfassung

Bonum et aequum – ein Blick in die Rechtsgeschichte

(zum Jubiläum von Prof. JUDr. ThDr. Miroslav Zedníček)

Artikel bietet kurz und bündig einen Blick in die Rechtsgeschichte des antiken Roms, des mittelalterlichen Englands und des kanonischen Rechts an, wo der Grundsatz „bonum et aequum“ oder „aequitas“ oder „equity“ bei der Rechtsschöpfung als auch der Rechtsanwendung des weltlichen und kanonischen Rechts auftaucht. Der Verfasser weist einerseits auf eine rechtshistorische Parallele, wenn es um die rechtsschöpfende Tätigkeit des römischen Prätors und der englischen Kanzlergerichte geht, andererseits auf unterschiedliche theologische Vorgaben bei der Anwendung dieses Grundsatzes in der Rechtsordnung der Kirche hin. Artikel stellt eine Festschrift anlässlich des 75. Geburtstages von Prof. Miroslav Zedníček dar.

Riassunto

Bonum et aequum – uno sguardo nella storia di diritto

(al compleanno del Prof. JUDr. ThDr. Miroslav Zedníček)

L'articolo offre uno sguardo breve concentrantesi sul principio di equità (*bonum et aequum, aequitas, equity*) in attività legislative ed *in applicando*, nella storia di diritto sia della Roma antica e dell'Inghilterra medievale, sia nel diritto canonico odierno. L'autore fa notare una parallela storico-legislativa fra le attività legislative del pretore romano e degli tribunali del Cancelliere inglesi e differenti punti d'uscita teologici nell'applicazione di questo principio nel sistema legale della Chiesa cattolica. L'articolo è dedicato alle onorificenze del Prof. Miroslav Zedníček in occasione del suo 75° compleanno.

O autorovi

Doc. JUDr. Antonín Ignác Hrdina, DrSc., katolický kněz, člen premonstrátského řádu; narodil se roku 1953 v Praze. Studoval katolickou teologii a právo civilní i církevní. Je soudcem Interdiecézního církevního soudu a přednáší kanonické právo na Právnické fakultě Západočeské univerzity v Plzni a na Katolické teologické fakultě UK v Praze. V roce 2002 se na UK habilitoval v oboru právních dějin a v roce 2004 získal doktorát právních věd na katolické univerzitě v polském Lublinu (nynější Univerzita Jana Pavla II.).

Doc. JUDr. Antonín Ignác Hrdina, DrSc., Catholic priest and member of the Order of the Canons Regular of Prémontré, was born in 1953 in Prague. He studied Catholic theology and both secular and church law, is a judge of the Inter-Diocesan Church Court, and lectures on canon law at the Law School of the University of West Bohemia in Pilsen and at the Catholic Theological School of the Charles University in Prague. In 2002 he obtained his habilitation in the field of legal history at the Charles University and in 2004 received a doctorate in legal sciences at the Catholic University in Lublin, Poland (today John Paul II University).

Doc. JUDr. Antonín Ignác Hrdina, DrSc., geb. 1953 in Prag, katholischer Priester und Mitglied des Ordens der Prämonstratenser. Studierte katholische Theologie, Zivilrecht und Kirchenrecht. Er ist Richter des Interdiözesangerichts und liest kanonisches Recht an der Juristischen Fakultät der Westböhmischen Universität in Pilsen und an der Katholischen Theologischen Fakultät der Karlsuniversität in Prag. Im Jahre 2002 erfolgte seine Habilitation im Bereich der Rechtsgeschichte und im Jahre 2004 erwarb er den Dokortitel (Rechtswissenschaft) an der Katholischen Universität in Lublin (heutige Universität Johann Paul II.).

Doc. JUDr. Antonín Ignác Hrdina, DrSc., prete cattolico, membro dell'ordine dei premonstratensi, nato nel 1953 a Praha, studiò la teologie cattolica e il diritto sia civile sia canonico. È giudice del Tribunale Interdiocesano ed insegna il diritto canonico alla Facoltà di Giurisprudenza della Università della Boemia Occidentale a Plzeň e alla Facoltà di Teologia Cattolica a Praga. Nel 2002 si è abilitato alla Università Carolina e divenne docente della storia di diritto. Nel 2004 ottenne il dottorato delle scienze giuridiche alla Università Cattolica a Lublino (oggi la Università di Giovanni Paolo II.).

Postavenie Apoštolskej stolice v medzinárodnom práve

Ján Duda

1. Úvod

Medzinárodnoprávna subjektivita Apoštolskej stolice neustále priťahuje pozornosť cirkevných i svetských právnikov. Dôvody sú viaceré. Avšak primárnym dôvodom, podľa môjho názoru, je skutočnosť, že je najvyšším orgánom Katolíckej cirkvi, ktorá má svojich členov po celom svete, ako aj preto, že sa napriek svojim špecifikám správa ako rovnoprávny subjekt medzinárodného práva. Zároveň treba konštatovať, že iba najvyšší orgán Katolíckej cirkvi má takéto postavenie v rámci medzinárodného práva a nijaká iná cirkev alebo náboženská spoločnosť takéto postavenie nemá.

2. Vymedzenie pojmu „Apoštolská stolica“ alebo „Svätá stolica“

Pojem „Svätá stolica“ (alebo „Apoštolská stolica“) má v kánonickom práve dvojaký význam: v užšom slova zmysle ide o úrad rímskeho veľkňaza, avšak v širšom zmysle sa tu zaraďuje celý komplex vatikánskych kongregácií, pápežských rád, tribunálov a vôbec úradov, ktoré pomáhajú rímskemu veľkňazovi pri správe Katolíckej cirkvi.

„Pod menom Apoštolská stolica alebo Svätá stolica sa v tomto kódexe rozumie nielen rímsky veľkňaz, ale ak z povahy veci alebo z kontextu nevyplýva niečo iné, aj Štátny sekretariát, Rada pre verejné záležitosti cirkvi a iné ustanovizne Rímskej kúrie“.¹

3. Problematika tézy „societas perfecta“ aplikovanej na Cirkev

Ak preskúmame učenie teológov a cirkevných právnikov, zistíme, že značná časť z nich už stáročia učí, že Katolícka cirkev je „societas perfecta“, čo znamená,

¹Porov. kán. 361 CIC/1983. Bližšie to určuje apoštolská konštitúcia Jána Pavla II. *Pastor bonus* z roku 1988.

že je spoločnosťou, ktorá má svoj vlastný primárny a originárny právny poriadok (hoci táto téza sa už ani v katolíckych právnických kruhoch súčasnosti neprijíma pacifisticky, ale skôr odmietavo) a že „Svätá stolica“, chápaná v užšom zmysle (=úrad rímskeho veľkňaza), je autonómnou a nezávislou inštitúciou (suverénnou inštitúciou) nielen ako najvyšší orgán Vatikánskeho štátu,² ale (prinajmenšom „ad intra“) aj ako najvyšší orgán riadenia Katolíckej cirkvi.³ Žiada sa dodať, že obidve, t.j. Katolícka cirkev i Svätá stolica sa v kánonickom práve chápu ako právnické osoby „ex ipsa ordinatione divina“.

Štátni ústavní právnici nie sú spravidla ochotní uznať Katolícku cirkev ako subjekt so „suverénnym právnym poriadkom“ rovnocenným štátnemu právnemu poriadku. Takéto postavenie sú ochotní uznať iba Vatikánskemu štátu, avšak nie Katolíckej cirkvi, hoci Katolíckej cirkvi priznávajú, že je „organizovanou inštitúciou majúcou vlastný právny poriadok“.⁴

V jednotlivých demokratických štátoch sa postavenie právneho poriadku Katolíckej cirkvi rieši prostredníctvom garancie náboženskej slobody zakotvenej v Ústave štátu alebo formou zmluvy medzi konkrétnym štátom a Svätou stolicou. Táto zmluva má povahu zmluvy dvoch subjektov medzinárodného práva.

„Katolícka cirkev a Apoštolská stolica majú zo samého božského nariadenia povahu morálnej osoby“ (kán. 113 CIC/1983). To znamená, že majú právnú subjektivitu od samého Boha a nedostali ju od nijakej tuzemskej autority štátnej alebo medzinárodnej. Podľa tejto tézy deklarovanej v kán. 113 CIC/1983 Katolícka cirkev konzekventne chápe svoj právny poriadok ako suverénný právny poriadok, ktorý je nezávislý od každej inej moci. Implicitne sa to nachádza práve v ustanovení kán. 113, ktorý deklaruje (nie konštituuje), že Katolícka cirkev (ako aj Apoštolská stolica) má povahu morálnej osoby!

Profesor José Castaño uvádza:

„Vieme, že v súčasnosti nie je módne nazývať Cirkev pojmom „societas perfecta“. Zdôvodnenia, ktoré na to používajú, sú rôzne, ale v krátkosti by sa dali zhrnúť takto: ide o vyjadrenia, ktoré patria minulosti, lebo hoci je pravdou, že tento pojem právne dokonalej spoločnosti aplikovali známi a prestížni autori

²Výrazem „Vatikánský štát“ autor označuje štát, jehož oficiálny názov zní „Vatikánské Mesto“ (lat. Civitas Vaticana, it. Città del Vaticano, angl. Vatican City) – pozn. red.

³K hlbšej analýze tejto témy „societas perfecta“ a „primárny a originálny právny poriadok“ pozri DUDA, J., *Náčrt právnej ekleziológie*, Spišské Podhradie 2000, s. 7 alebo CASTAÑO, J., *Introduzione al diritto costituzionale della Chiesa*, Roma 1990, s. 103-110; OTTAVIANI, A., *Institutiones iuris publici ecclesiastici*, vol. I, Typis Polyglottis Vaticanis 1958, osobitne s. 46–56 a iní.

⁴Porov. LUCIFREDI, R., *Elementi di diritto pubblico*, Societa editrice Dante Alighieri 1991, s. 88–89.

verejného cirkevného práva (ius publicum ecclesiasticum) aj na Cirkev, autori verejného štátneho práva toto tvrdenie nikdy neakceptovali“.⁵

Napriek tomu, že odporcovia tejto tézy v radoch Katolíckej cirkvi argumentujú predovšetkým koncilovou ekleziológiou, ostáva pravdou, že pojem „societas iuridicae perfecta“ bol aplikovaný na Cirkev aj po Druhom vatikánskom koncile v niektorých oficiálnych vyhláseniach Magistéria. Použil ho napr. pápež Pavol VI. v *Motu proprio Sollicitudo omnium Ecclesiarum*, v: AAS 61 (1969), s. 174 a okrem toho ešte Skrat vo svojich oficiálnych príhovoroch: na generálnej audiencii 25. mája 1966 (*Insegnamenti di Paolo VI*, IV /1966/, s. 786; v príhovore kardinálom a členom Rímskej kúrie 23. decembra 1966 (AAS 59 /1967/, s. 50; v príhovore účastníkom právnického sympózia v Miláne v roku 1972 (*Communicationes* 5 /1973/, s. 126; v príhovore rímskemu kléru 15. marca 1976 (*Insegnamenti*, XIV /1976/, s. 176–177 a v príhovore na generálnej audiencii 8. septembra 1976 (*Insegnamenti*, XIV /1976/, s. 695. V dokumentoch Druhého vatikánskeho koncilu sa pojem „societas iuridicae perfecta“ aplikovaný na Cirkev nikde nespomína.

Na potvrdenie slov prof. José Castaña uvediem stanovisko súčasného prezidenta Inštitútu Utriusque Iuris Pápežskej Lateránskej univerzity v Ríme prof. Manuela Arrobu, ktorý píše:

„Cirkev sa už nechápe ako *societas perfecta*: formula *societas perfecta*, ktorá bola v platnosti v dobe pred koncilom, je už neudržateľná, ak nemá dôjsť k deformácii koncilovej ekleziológie alebo k vyprázdneniu obsahu tejto tézy. Lebo takéto chápanie Cirkvi musí spĺňať dva predpoklady, ktoré už dnes nie sú prijateľné: Cirkev by musela byť „perfecta ad intra“ svojimi inštitúciami, organizačnými štruktúrami a zákonmi pochádzajúcimi od samého Krista; a ďalej by Cirkev musela byť „perfecta ad extra“, čo znamená, že jej organizačná štruktúra by mala byť sebestačná voči iným spoločnostiam. Jeden i druhý predpoklad bol popretý koncilovým učením, ktorý si osvojil trinitárny pôvod Cirkvi namiesto iba kristologického pôvodu a zdôraznil nezastupiteľný význam pôsobenia Ducha Svätého pri vzniku Cirkvi. Zmysel Cirkvi sa nachádza v jej poslaní, úlohe, ktorú má voči svetu. Je to úloha, ktorá si vyžaduje inkulturáciu, začlenenie Cirkvi do veci sveta, čo samo osebe vylučuje dokonalosť „ad extra“ a vyvoláva skôr dojem ekleziálnej samol'úbosti“.⁶

⁵CASTAÑO, J., *Introduzione al diritto costituzionale della Chiesa*, Roma 1990, s. 103.

⁶ARROBA, M., *Il Diritto processuale canonico*, Roma 1992, s. 15-16.

4. Rímsky veľkňaz ako „vládca“ Vatikánskeho štátu

Bez toho, aby sme chceli zachádzať do vzdialenej histórie, treba konštatovať, že rímsky veľkňaz je od 7. júna 1929, nielen viditeľnou hlavou Katolíckej cirkvi, ale aj suverénnou najvyššou autoritou štátu Vatikán tak, ako bol počas mnohých stáročí predtým suverénom iného štátu, ktorého názov z dejín poznáme pod rôznymi menami (Pápežský štát, Cirkevný štát, Patrimonium sv. Petra a pod.).⁷ V uvedený deň totiž vstúpila do platnosti Dohoda medzi Svätou stolicou a Talianskom (Trattato Lateranense). V druhom článku tejto dohody sa uvádza nasledovné:

„Taliansko uznáva suverenitu Svätej stolice na medzinárodnej úrovni ako vlastnosť, ktorá vyplýva zo samej povahy Svätej stolice v súlade s tradíciou a jej poslaním, ktoré na svete má“.⁸

Ak na jednej strane sa tu uznáva suverenita Svätej stolice ako subjektu medzinárodného práva, tak na druhej strane sa tu nič nehovorí o tom, že by rovnaké postavenie mala aj Katolícka cirkev. Nižšie však si povieme o tom, že Svätá stolica ako subjekt medzinárodného práva vystupuje niekedy ako orgán Vatikánskeho štátu, inokedy ako orgán Katolíckej cirkvi.

5. Svätá stolica ako subjekt medzinárodného práva

V súčasnosti, aj keď ani dnes nechýbajú oponenti, sa všeobecne v demokratickom svete prijíma, že Svätá stolica je subjektom medzinárodného práva.⁹ Mohli sme sa o tom presvedčiť počas návštevy Svätého Otca Jána Pavla II. v dňoch 11. až 14. septembra 2003 na Slovensku (na letisku v Bratislave ho privítali a sa s ním rozlúčili nielen celý slovenský episkopát, ale aj najvyšší predstavitelia štátu: prezident, predseda parlamentu i predseda vlády). To znamená, že Svätá stolica vo vzťahu k miestnym cirkevným komunitám vystupuje ako nadriade-

⁷Pápežstvo v zmysle štátnej moci zaniklo v procese zjednocovania Talianska kráľom Viktorom Emanuelom. Jeho vojvodca Garibaldi vojensky obsadil Rím a dovtedajšie územia Vatikánskeho štátu v roku 1870, čím vlastne Vatikánsky štát zanikol. Obnovený bol až v 11.2.1929 Lateránskymi dohodami, ktoré vstúpili do platnosti 7. júna 1929. Pius XI. v tom čase vydal Ústavu Vatikánskeho štátu, ktorá bola v platnosti až donedávna. Pápež Ján Pavol II. dňa 26. novembra 2000 vydal novú Ústavu Vatikánskeho štátu, ktorá vstúpila do platnosti 22. februára 2001.

⁸P. CIPROTTI, *La posizione internazionale della Santa Sede alla luce di recenti documenti editi ed inediti*, v: *La comunità internazionale (rivista della società italiana per l'organizzazione internazionale)*, fasc. 3 (1974), s. 3–19.

⁹KUKAN, E., *The First Anniversary of the ratification of the basic Treaty between the Slovak Republic and the Holy See from the point of view of the Slovak Republic*, v: *International bilateral legal relations between the Holy See and States: experience and perspectives*, Città del Vaticano 2001, s. 46.

ný orgán a vo vzťahu k štátom a iným subjektom medzinárodného práva ako rovnocenný partner.¹⁰

Ak berieme do úvahy polemiku okolo *Základnej zmluvy medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou* z roku 2000,¹¹ ako aj ďalšie, či už uzavreté (*Zmluva o duchovnej službe v Ozbrojených zložkách SR* z roku 2002, *Zmluva o školstve a vzdelávaní* z roku 2004) alebo pripravované (*Zmluva o výhrade svedomia*)¹² vidíme, že táto skutočnosť nie je vždy pokojne prijímaná niektorými civilnými právnikmi, ba ani inými cirkvami.¹³

6. Tituly medzinárodnej právnej suverenity Svätej stolice

V každom prípade možno povedať, že Svätá stolica chápaná v užšom zmysle (= rímsky veľkňaz), vlastní medzinárodnú právnu subjektivitu z dvoch na sebe nezávislých titulov,¹⁴ pričom každý z nich by sám osebe jej postačoval zabezpečiť medzinárodnoprávnu subjektivitu:

1. Svätá stolica je najvyšším orgánom Katolíckej cirkvi (suverenita na báze funkčnosti; Krukowski to nazýva na báze duchovnosti, s. 89);

2. Svätá stolica je najvyšším orgánom štátu Vatikán (suverenita na báze teritoriality).

Teoreticky však nie vždy je ľahké odlíšiť, kedy vystupuje Svätá stolica na medzinárodnom poli ako „najvyšší orgán Katolíckej cirkvi“, alebo ako „najvyšší

¹⁰BLAHO, P., *Punti di partenza legali-sociali e politici delle relazioni internazionali fra gli Stati e la Santa Sede*, v: *International bilateral legal relations...*, s. 56.

¹¹Zmluva bola podpísaná 23. 11. 2000 a ratifikovaná 18. 12. 2000 – porov. JUDÁK, V., *Historický prierez desaťročnej činnosti Konferencie biskupov Slovenska*, in: *Zborník zo slávnostného zasadania KBS pri príležitosti 10. výročia jej zriadenia*, Bratislava 2004, s. 82.

¹²Výhrada svedomia z náboženských dôvodov je špecifický problém v štátnom právnom poriadku. Stačí si prečítať štúdiu JUDr. Jany Martinkovej, LL.M. z Právnickej fakulty Trnavskej univerzity, ktorú vydal Ústav pre vzťahy štátu a cirkvi pri MK SR v roku 2004 pod názvom „Náboženské výnimky“. Autorka tu erudovaným právnickým spôsobom poukázala na postoje niektorých súdov v oblasti výhrady svedomia z náboženských dôvodov. Uviedla príklady rozhodnutí týchto súdov: Najvyššieho súdu Spojených štátov, Spolkového ústavného súdu SRN, Európskej komisie pre ľudské práva, Európskeho súdu pre ľudské práva, Ústavného súdu Českej republiky a Ústavného súdu SR.

¹³Argumentácie niektorých ústavných právnikov neboli presvedčivé, až vyvolávali zdanie právnej naivity, keď hovorili o nebezpečenstve „nadradenosti“ kánonického práva nad právom SR. Argumentácia iných cirkvi sa niesla v duchu údajného privilegovaného postavenia Katolíckej cirkvi a teda následná diskriminácia ostatných cirkvi, o čom by sa dalo naozaj polemizovať.

¹⁴KRUKOWSKI, J., *Problemi attuali e prospettive delle relazioni internazionali giuridiche fra gli Stati dell'Europa centrale e orientale e la Santa Sede*, in: *International bilateral legal relations...*, s. 89.

orgán štátu Vatikán“ alebo ako „najvyšší orgán Cirkvi i Vatikánu spolu“. Z tohto dôvodu autori oscilujú medzi dvomi tézami: prvá hovorí, že Svätá stolica je subjektom medzinárodného práva, ktorá niekedy vystupuje v mene Katolíckej cirkvi, inokedy v mene štátu Vatikán a inokedy v mene obidvoch; druhá hovorí, že Katolícka cirkev a štát Vatikán sú subjektami medzinárodného práva, ale Svätá stolica je najvyšším orgánom obidvoch. Prvú z uvedených téz odvodzujú jej zástancovia z prvých troch konkordátov, ktoré uzavrela Svätá stolica po vzniku Vatikánskeho štátu v roku 1929, kde sa spomína výslovne „medzinárodneprávna subjektivita Svätej stolice a štátu Vatikán“: ide o konkordát so Španielskom z roku 1953,¹⁵ konkordát s Dominikánskou republikou v roku 1954,¹⁶ a dohoda s Venezuelou v roku 1964.¹⁷ Druhú tézu odvodzujú autori od tvrdenia, že viac zodpovedá princípom medzinárodného práva. Možnosť vzniku týchto dvoch téz umožnil tretí článok Ústavy vatikánskeho štátu zo 7. júna 1929, v ktorom sa okrem iného uvádza, že najvyšší veľkňaz na medzinárodnom poli reprezentuje štát Vatikán (nielen Katolícku cirkev).¹⁸

7. Námietka odporcov

Odporcovia medzinárodneprávnej subjektivity Svätej stolice (je ich naozaj málo a ich názory sú v rozpore s medzinárodnou diplomatickou praxou) namietajú, že Vatikán postráda prvok teritoriality (že ide len o symbolické územie, nad ktorým vykonáva Svätá stolica svoju územnú suverenitu) a reprezentanta náboženskej komunity (Svätá stolica je najvyšším orgánom Katolíckej cirkvi) a preto odmietajú Svätú stolicu považovať za subjekt medzinárodného práva.

Zástancovia tejto teórie sa striktne držia teritoriálnej definície suverenity, ktorá je definovaná ako „najvyššia moc, ktorá prináleží štátu a iba štátu (a nikomu inému) nariadiť, vnútiť vlastnú vôľu všetkým, ktorí sú členmi štátu a vo všetkých veciach existujúcich na území štátu“.¹⁹ V tomto smere kresťania boli vždy pre takýto štát už len svojou existenciou v opozícii, ak sa držali biblického princípu „viac treba poslúchať Boha ako ľudí“ a hlásali, že štát je tu pre ľudí a nie naopak, deklarujú aj „suverenitu“ vlastného náboženského svedomia nad direktívami

¹⁵Čl. 3, v: J. T. Martín de Agar, *Raccolta di concordati 1950-1999*, Città del Vaticano 2000, s. 755.

¹⁶Čl. 2, v: J. T. Martín de Agar, *Raccolta di concordati 1950-1999*, Città del Vaticano 2000, s. 715.

¹⁷Čl. 3, v: J. T. Martín de Agar, *Raccolta di concordati 1950-1999*, Città del Vaticano 2000, s. 868.

¹⁸P. Ciprotti, *La posizione internazionale della Santa Sede alla luce di recenti documenti editi ed inediti*, v: *La comunità internazionale* (rivista della società italiana per l'organizzazione internazionale), fasc. 3 (1974), s. 7

¹⁹R. LUCIFREDI, *Elementi di diritto pubblico*, Società editrice Dante Alighieri 1991, s. 100.

štátu. Pravdivosť tohto tvrdenia dokazujú veľké zástupy mučeníkov v každom storočí existencie kresťanstva.²⁰

8. Argumentácia zástancov

Zástancovia medzinárodnej právnej subjektivity sa opierajú: 1) o všeobecnú prax medzinárodnej komunity štátov, vládnych i mimovládnych medzinárodných organizácií, ktoré považujú Svätú stolicu za subjekt medzinárodného práva; 2) o právo aktívnej i pasívnej legácie, ktorú Svätej stolici sa neupiera (právo posielat' a prijímať reprezentantov jednotlivých štátov a medzinárodných organizácií); 3) o prax, ktorá považuje zmluvy uzavreté so Svätou stolicou za dohody na medzinárodnej úrovni; 4) o vykonávanie arbitráže, ktorú vykonáva Svätá stolica v rámci medzinárodných sporov na požiadanie alebo z vlastnej iniciatívy, ktorú stránky sporu akceptujú.²¹

9. Záver

Nikto nepopiera, že Vatikán ako štát má svoje zvláštnosti v porovnaní s inými štátmi, ako aj inými subjektami medzinárodného práva. Tento štát vznikol a existuje ako nástroj slobody a nezávislosti Svätej stolice od akejkoľvek svetскеj moci a pre službu riadenia Katolíckej cirkvi na celom svete. Štát Vatikán je viditeľným znakom tejto slobody a nezávislosti a symbolom morálnej autority Svätej stolice a Katolíckej cirkvi uprostred spoločenstva štátov a národov.

Bibliografia

Kódex kánonického práva, latinsko-slovenské vydanie, Bratislava 1996.

MARTÍN DE AGAR, J. T., *Raccolta di concordati 1950-1999*, Città del Vaticano 2000.

CIPROTTI P., *La posizione internazionale della Santa Sede alla luce di recenti documenti editi ed inediti*, v: *La comunità internazionale* (rivista della società italiana per l'organizzazione internazionale), fasc. 3 (1974), s. 3-19.

KUKAN, E., *The First Anniversary of the ratification of the basic Treaty between the Slovak Republic and the Holy See from the point of view of the Slovak Republic*,

²⁰K tejto téme porov. DALLA TORRE, G., *Città sul monte. Contributo ad una teoria canonistica sulle relazioni fra Chiesa e Comunità politica*, Roma 1996, ako aj SPINELLO, L., *Lo Stato e la Chiesa. Venti secoli di relazioni*, Torino 1988.

²¹KRUKOWSKI, J., *Problemi attuali e prospettive delle relazioni internazionali giuridiche fra gli Stati dell'Europa centrale e orientale e la Santa Sede*, v: *Internationale bilateral legal relations...*, s. 90.

v: *International bilateral legal relations between the Holy See and States: experience and prospectives*, Città del Vaticano 2001, s. 41–49.

BLAHO, P., *Punti di partenza legali-sociali e politici delle relazioni internazionali fra gli Stati e la Santa Sede*, v: *International bilateral legal relations...*, s. 54–60.

KRUKOWSKI, J., *Problemi attuali e prospettive delle relazioni internazionali giuridiche fra gli Stati dell'Europa centrale e orientale e la Santa Sede*, v: *International bilateral legal relations...*, s. 89–113.

DUDA, J., *Náčrt právnej ekleziológie*, Spišské Podhradie 2000.

DALLA TORRE, G., *Città sul monte. Contributo ad una teoria canonistica sulle relazioni fra Chiesa e Comunità politica*, Roma 1996.

SPINELLI, L., *Lo Stato e la Chiesa: venti secoli di relazioni*, Torino 1988.

LUCIFREDI, R., *Elementi di diritto pubblico: principi generali del diritto*, Società editrice Dante Alighieri 1991.

Resumé

Autor se na základě vnitrocírkevní argumentace (Apoštolský stolec jako nejvyšší orgán Katolické církve a státu Vatikánské město; polemika s konceptem Katolické církve jako *societas perfecta*) a mezinárodní praxe zabývá mezinárodněprávní subjektivitou Apoštolského (Svatého) stolce. Shrnuje argumenty ve prospěch této subjektivity (uznání ze strany států a mezinárodního společenství; pasivní a aktivní legační právo, kontraktační praxe Apoštolského stolce a jeho činnost arbitra při řešení mezinárodních sporů) a méně časté argumenty odpůrců (zejména absence teritoriality u Katolické církve).

Abstract

The Holy See's Status in International Law

The author deals with the international legal personality of the Holy See and uses the internal church arguments (the Holy See as the supreme institution of the Catholic Church and the Vatican City-State, a polemic about the concept of the Catholic Church as *societas perfecta*) and international practice. He summarizes these arguments in favor of this personality (recognition by states and the international community, passive and active right of legatio, contractual activity of the Holy See and its activity as an arbiter in resolving international conflicts). He also mentions the less frequent arguments given by opponents of the personality (particularly the absence of territoriality of the Catholic Church).

Zusammenfassung

Stellung des Apostolischen Stuhls im Völkerrecht

Autor befasst sich aufgrund der innerkirchlichen Argumentation (Apostolischer Stuhl als das höchste Organ der katholischen Kirche und der Vatikanstadt; Polemik mit dem Konzept der Kirche als *societas perfecta*) und der internationalen Praxis mit der völkerrechtlichen Rechtspersönlichkeit des Apostolischen (Heiligen) Stuhles. Er fasst die Argumente zugunsten dieser Rechtspersönlichkeit (Anerkennung von Seiten der Staaten und der Völkergemeinschaft, aktives und passives Legationsrecht; Vertragspraxis des Apostolischen Stuhls und seine Rolle als Schiedsstelle bei der Beilegung der internationalen Konflikte) und wenig häufige Argumente der Opponenten (Abwesenheit des territorialen Merkmals bei der katholischen Kirche) zusammen.

Riassunto

La posizione della Santa Sede nel diritto internazionale

L'autore s'occupa della soggettività giuridica della Santa Sede, fondata sull'argomentazione ecclesiastica (la Santa Sede – l'organo supremo della Chiesa cattolica e dello Stato Città del Vaticano; una polemica con il concetto della Chiesa cattolica come una *societas perfecta*). Riassume argomenti in favore di questa soggettività (l'approvazione da parte d'altri Stati e della comunità internazionale; il diritto alla legazione attiva e passiva; la pratica di concordati con la Santa Sede e le sua attività d'arbitro di contese internazionali) e quelli contro, meno spessi (soprattutto l'assenza di teritorialità della Chiesa cattolica).

O autorovi

Ján Duda (1960). V rokoch 1982–1987 študoval na Teologickej fakulte v Bratislave a v rokoch 1990–1994 na Fakulte kánonického práva Lateránskej univerzity v Ríme. V súčasnosti je profesorom cirkevného práva na Katolíckej univerzite na Slovensku, súdnym vikárom Spišskej diecézy a predsedom Slovenskej spoločnosti kánonického práva. Predsedá redakčnej rade časopisu *Tribunál, ktorý vydáva Cirkevný súd Spišskej diecézy*.

Ján Duda (born 1960) studied from 1982–1987 at the Theological School in Bratislava and from 1990–1994 at the Canon Law School of the Lateran Univer-

sity in Rome. Currently he is a professor of church law at the Catholic University in Slovakia, the Judicial Vicar of the Diocesan Court in Spiš and the Chairman of the Slovak Canon Law Society. He chairs the editorial board of the journal Tribunal, which is published by the Church Court of the Spiš Diocese.

Ján Duda (1960). In den Jahren 1982–1987 studierte an der Theologischen Fakultät in Bratislava, in den Jahren 1990–1994 an der Fakultät des Kanonischen Rechts der Lateranischen Universität in Rom. Zurzeit ist er als Professor des Kirchenrechts an der Katholischen Universität in der Slowakei, Gerichtsvikar der Diözese Spiš und der Vorsitzende der Slowakischen Gesellschaft für Kirchenrecht tätig. Zugleich leitet er den Redaktionsausschuss der Zeitschrift „Tribunál“, herausgegeben vom Kirchengericht der Diözese Spiš.

Ján Duda (1960). Fra 1982–1987 eseguiva gli studi alla Facoltà di Teologia a Bratislava e fra 1990–1994 alla Facoltà di Diritto Canonico della Università Lateranense a Roma. Nel presente è professore di diritto canonico alla Università Cattolica a Slovacchia, vicario giudiziale della diocesi di Spiš e il presidente della Società slovacca di diritto canonico. Presiede il consiglio editoriale della rivista „Il Tribunale“ pubblicato dal Tribunale Ecclesiastico della diocesi di Spiš.

Svátek, náboženská svoboda a zásada rovného zacházení

Martin Štefko

1. Úvod

Každý stát, který na území dnešní České republiky existoval, se snažil ztělesnit své ideály, ideologii nebo jiné, pro něj důležité hodnoty, do určitých symbolů, jimiž navenek manifestoval svoji identitu. V průběhu času se tak jako jeden z těchto symbolů konstituovala také instituce svátku. Historicky je doloženo, že vládní moc následně začala využívat svátky k vyjádření svých představ o minulosti a konec konců také k propagaci svých politických cílů. Jako ukázka nám může posloužit např. osud prvního státního svátku Československé republiky – 28. října.¹

Politický význam svátku zůstal v dnešních právních předpisech zachován již pouze v podobě tzv. řádového dne pro účely odměňování státními vyznamenáními.² Naopak nejviditelnější jsou v dnešní době následky svátku v českém pracovním právu a to hlavně v podobě tzv. obecného zákazu výkonu závislé práce ve státní nebo tzv. ostatní svátek.³ Nutno dodat, že obdobný zákaz výkonu

¹Tento den byl prohlášen za připomínku dne vzniku samostatného československého státu zákonem č. 555/1919 Sb. z. a n., jímž se prohlašuje 28. říjen za svátek státní. Po celé období trvání první Československé republiky se jednalo o jediný státní svátek. Ideje, které byly s tímto dnem bytostně spojeny vedly protektorátní vládu v roce 1939 k jeho zrušení. Jako státní svátek se tak tento den navrátil až s koncem doby nesvobody, aby byl v roce 1951 opět změněn na tzv. ostatní den pracovního klidu a slaven nikoliv jako den vzniku Československého státu, ale jako „Den znárodnění“. Jak příznačné, že jako jediný státní svátek ČSR (později ČSSR a ČSFR) byl v období od roku 1952 až do 1988 ctěn 9. květen tedy den, kdy ČSR byla osvobozena sovětskou Rudou armádou. Teprve k sedmdesátému výročí vzniku Československé republiky byl 28. říjen rehabilitován a znovu zákonem prohlášen za státní svátek.

²Viz § 13 zákona č. 157/1994 Sb., o státních vyznamenáních České republiky, který stanoví, že řádovými dny pro propůjčování a udělování vyznamenání občanům České republiky jsou 1. leden a 28. říjen.

³Mimo pracovní právo existenci svátků zohledňují právní předpisy týkající se silničního provozu (pro účely omezení jízdy některých vozidel, blíže viz § 43 zákona č. 361/2000 Sb., v platném znění), obrany České republiky (pro účely stanovení rozsahu pracovní povinnosti za stavu ohrožení státu nebo válečného stavu, blíže srov. § 21 a 24 zákona č. 222/1999 Sb., v platném znění), školství (pro účely stanovení školních prázdnin, blíže viz § 4 vyhlášky č. 16/2005 Sb. o organizaci školního roku) a procesní předpisy (při účely běhu lhůt, viz např. § 57 odst. 2 o.s.ř., § 122 odst. 3 občanského zákoníku, § 40 odst. 1 písm. c) správního řádu nebo § 40 odst. 3 soudního řádu správního.

samostatné výdělečné činnosti, např. podnikání, v den, který je uctíván jako svátek, v právním řádu České republiky nenajdeme.^{4 5}

V českém právu není ani upraven způsob slavení státních svátků, což odpovídá koncepci formulované Ústavním soudem v podobě „status negativus“, resp. libertatis charakteristického vymezením svobodného prostoru jedince, do něhož veřejná moc nemůže vstupovat.^{6,7} Ne všechny státy se však dívají na svou minulost takto vlažně.⁸

Cílem tohoto příspěvku je podrobněji se zabývat dopadem, který na institut svátkového práva měla jednak implementace směrnic Evropské unie, jednak neustále zvyšující počet cizinců z jiných evropských států, kteří na území České republiky pracují. Jde tak především o aplikační problémy spojené s kolizí české úpravy svátků a svobody náboženského vyznání případně zákazu diskriminace, a dále o problematičnost povinného slavení cizích svátků na území České republiky či českého svátku v zahraničí v rámci harmonizované úpravy vysílání zaměstnanců.

⁴S jistými omezeními počítal poslanecký návrh zákona o prodejní době v maloobchodě, který byl ovšem Poslaneckou sněmovnou dne 11.5.2005 zamítnut.

⁵Inak tomu bylo např. za první republiky, bližší viz Heslo „Nedělní klid“ zpracované Rudolfem Janečkem in *Slovník veřejného práva československého*, sv. II, Polygrafia – Rudolf M. Rohrer, Brno 1932, s. 807 a násl. Tak např. podle čl. 3 zákona z 16.1.1895, č. 21 ř.z., jímž se upravuje nedělní a sváteční klid v živnostech, který byl změněn dne 18.6.1905, č. 125 ř.z., že během nedělního klidu mohly být prováděny osobní práce živnostníkovy, pokud je konal bez použití některého pomocného dělníka a nikoliv veřejně. Podle čl. XI. cit. zákona platilo, že „pokud mělo podle čl. IX zákona ustát provozování obchodních živností v neděli, ani ti majetníci obchodních živností, kteří nezaměstnávají nižších dělníků, nesmějí obchodovat, vztážmo nesmí mít otevřené dveře, jimiž se vchází do živnostenských místností pro obchod s obecnostem určených. Zákon č. 65/1925 Sb. o svátcích a památných dnech Československé republiky ustanovil, že na 28. říjen se plně vztahovaly všechny předpisy o nedělích. Pro ostatní sváteční a památné dny se tyto předpisy aplikovaly pouze zčásti.

⁶Viz rozhodnutí Ústavního soudu z 29.11.2002, sp. zn. Pl. ÚS 6/02, publikované pod č. 4/2003 Sb. Srov. také nálezy Ústavního soudu ČR z 11.7.2001, sp. zn. Pl. ÚS 1/01, publikovaný pod číslem 270/2001 Sb. a rovněž jako nálezy č. 110 ve sv. 23 Sbírký náleží a usnesení Ústavního soudu, ke kterému Ústavní soud konstatuje, že je nepochybně právem i jiných komunit občanské společnosti rozhodnout se, zda vůbec, případně kdy a v jakém rozsahu, se shromáždí k oslavám konaným v této souvislosti.

⁷Příznačné je, že zákonodárce nestíhá sankci porušení samotného zákazu přidělení práce ve svátek, ale dle § 13 odst. 1 písm. e) a 26 odst. 1 písm. e) zákona č. 251/2005 Sb., o inspekci práce, se správního deliktu dopustí ten, kdo neposkytne zaměstnanci náhradní volno za práci ve svátek nebo mzdu za práci přesčas anebo příplatek k platu za takovou práci.

⁸Viz dále případ *Valsamis vs. Řecko*. Soud zde poznamenal - slečna Valsamisová byla zproštěna povinnosti účastnit se výuky náboženství a pravoslavné mše, a jak již uvedl v souvislosti s čl. 2 Protokolu č. 1, povinnost zúčastnit se školního průvodu svou povahou není v rozporu s náboženským přesvědčením rodičů stěžovatelky.

2. Svátek a jeho pracovněprávní význam

Termín „svátek“ není v platném právu České republiky obsahově definován, právní předpisy obsahují pouze výčet dnů, které se za svátek prohlašují. Ostatně ani samotné normy svátkového práva, které upravují, co se rozumí svátkem a jaké právní následky jsou s jeho existencí pro jednotlivé oblasti společenského života spojeny, nejsou kodifikovány.

Taxativní a pro celé území státu závazný výčet svátků je obsažen v zákoně č. 245/2000 Sb., o státních svátcích, o ostatních svátcích, o významných dnech a o dnech pracovního klidu, v platném znění (dále „svátkový zákon“). Tento zákon byl připraven jako poslanecký návrh, což se do značné míry podepsalo na jeho obsahové i legislativně-technické kvalitě.⁹ Svátkový zákon, který měl být symbolicky přijat k desátému výročí sametové revoluce, nabyl účinnosti 9. srpna 2000 a v současné době upravuje 7 státních svátků, 6 tzv. ostatních svátků a 6 významných dnů.¹⁰

Pracovněprávní význam svátku zahrnuje skutečnost, že státní svátek a tzv. ostatní svátek jsou dny pracovního klidu, v tento den je tedy možné nařídit výkon práce pouze výjimečně za podmínek stanovených v § 91 zákoníkem práce. Významné dny jsou dny pracovními, a proto pro nás v této souvislosti význam nemají, jejich smyslem je pouze připomínat ideály, které jsou pro národ důležité.

Pracovní právo řeší i problém odměňování zaměstnanců, kteří nepracovali, protože státní nebo tzv. ostatní svátek připadl na den, který je jinak jejich obvyklým dnem pracovním. Zásadou je, že zaměstnanec musí od zaměstnavatele obdržet náhradu mzdy ve výši, kterou je rovnocenná tomu, co by zaměstnanec získal, kdyby svátek na jeho obvyklý pracovní den nepřipadl. V rámci tohoto jednotného principu se pak pohybují konkrétní formule pro určení výše náhrady mzdy nebo platu a to v závislosti na tom, zda je zaměstnanec odměňován časovou nebo úkolovou mzdou.

V neposlední řadě upravují pracovněprávní předpisy také kolize svátku s čerpáním dovolené na zotavenou. Zde platí, že případně-li v době dovolené

⁹Svátkový zákon ve svých čtyřech ustanoveních pouze vymezuje jednotlivé svátky a významné dny, aniž by obsahoval další nezbytnou právní úpravu. Právní následky, které jsou spojeny s těmito dny, je proto nutno hledat přímo ve speciálních zákonech.

¹⁰Z legislativního hlediska je zajímavé, že všechna ustanovení předchozího zákona č. 93/1951 Sb., která obsahovala materiální úpravu, nebyla během jeho téměř padesátileté doby platnosti dotčena novelizacemi.

zaměstnanec svátek na den, který je jinak jeho obvyklým pracovním dnem, nezapočítává se mu do dovolené.

3. Náboženská svoboda versus práce ve svátek

Náboženská svoboda ve vztahu k zásadě rovného zacházení

Problémem, který vyvstává stále více se zvyšujícím se počtem cizinců pracujících na území České republiky je, že jejich náboženská orientace se neodráží ve svátkovém právu, které svým obsahem odráží vývoj a tradice českého státu. Přesto i cizinec má, jako ostatně každá lidská bytost, ústavně zaručenou náboženskou svobodu i v rámci pracovníprávních vztahů svobod a nezbytným znakem této svobody je právo projevat svoje náboženské vyznání navenek.¹¹

Nabízí se tak otázka, zda věřící zaměstnanec musí pracovat v den, který je podle jeho náboženského přesvědčení dnem, kdy pracovat není dovoleno, ač tento den není státem uznán za svátek. Pro zaměstnanec muslimské víry nebo židovského vyznání je tato otázka navíc vystupňována skutečností, že ač se Česká republika prohlašuje za stát, který není vázán na žádnou ideologii nebo náboženské vyznání (čl. 2 odst. 1 Listiny)¹² čtyři z pěti tzv. ostatních svátků České republiky, které jsou povinně dnem pracovního klidu, mají křesťanský původ (konkrétně 1. leden, Velikonoční pondělí, 24., 25. a 26. prosinec).

Navíc skupina senátorů předložila v dubnu 2005 Poslanecké sněmovně ČR návrh zákona, kterým má být další čistě křesťanský svátek – Velký pátek – prohlášen za další tzv. ostatní svátek a slaven jako den pracovního klidu.¹³

Že se ani zdaleka nejedná o akademický problém ukazuje případ Maďarska, kde židovská obec podala v roce 1993 stížnost k maďarskému Ústavnímu soudu, v níž mimo jiné napadla s odkazem na zásadu rovného zacházení skutečnost, že stát prohlásil za svátek nejvýznamnější křesťanské svátky (konkrétně Vánoce,

¹¹Srov. např. usnesení Ústavního soudu ze dne 10.4. 1998, sp. zn. II ÚS 227/97, publikované pod č. 30 ve sv. 10 Sbírky nálezů a usnesení ÚS, s. 447.

¹²Viz např. rozhodnutí Ústavního soudu z 29.11.2002, sp. zn. Pl. ÚS 6/02, publikované pod č. 4/2003 Sb. Kde Ústavní soud výslovně konstatuje: „Je zřejmé, že Česká republika musí akceptovat a tolerovat náboženský pluralismus, tzn. především nesmí diskriminovat či naopak bezdůvodně zvýhodňovat některý z náboženských směrů. Z citovaného článku vyplývá, že stát musí být oddělen od konkrétních náboženských vyznání.“

¹³Senátní návrh byl rozeslán jako sněmovní tisk č. 1168, bližší informace lze najít na internetové adrese <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=4&T=1168>. Podnětný je v této souvislosti článek JIRÁČEK, Michal, *Republika jako náboženství, aneb o francouzské zásadě laicité*, Revue církevního práva č. 1, 2004, s. 23.

Velikonoční a Svatodušní pondělí, angl. „Christmas, Easter Monday and Whitsun“), aniž by stejným způsobem zacházel se židovskými svátky.¹⁴

Ochrana svobodného projevu víry

Náboženská svoboda je chráněna jak vnitrostátním, tak mezinárodními právy. Nejdůležitějším vnitrostátním předpisem je v tomto směru čl. 16 Listiny základních práv a svobod, který zaručuje každému právo svobodně projevovat své náboženství nebo víru a to buď samotnému nebo společně s jinými, soukromě nebo veřejně, bohoslužbou, vyučováním, náboženskými úkony nebo zachováváním obřadu.

Z mezinárodních smluv lze pak citovat např. čl. 9 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále „Úmluva“) nebo čl. 18 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech (dále „Pakt“), které vyjmenovávají různé způsoby, jakými může být projevováno náboženské vyznání nebo přesvědčení. Obsahově se jedná o identickou dikci jako v čl. 16 Listiny.¹⁵

Téměř obsahově shodná jsou i omezení výkonu práva svobodně projevovat náboženského vyznání nebo přesvědčení, která jsou obsažena v čl. 16 odst. 4 Listiny, čl. 9 odst. 2 Úmluvy nebo v čl. 18 odst. 3 Paktu. V Listině a Úmluvě se oproti Paktu požaduje také, aby omezující opatření bylo v demokratické společnosti nezbytné. Svoboda projevovat náboženské vyznání a přesvědčení tak může dle Listiny a Úmluvy podléhat jen omezením, která jsou stanovena zákony a která jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu veřejné bezpečnosti, ochrany veřejného pořádku, zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.

K provedení Listiny základních práv a svobod byl přijat zákon č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech, který právo svobodného projevu ná-

¹⁴Bliže viz rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. 10/1993 (II. 27), relevantní úryvek publikován např. in The Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor, *Report on religious freedom in Hungary*, 2004, s. 13 a 14. Zpráva je v anglickém jazyce přístupná na internetové stránce <http://www.helsinki.hu/docs/religionreport.pdf>. Ústavní soud odmítl stížnost s tvrzením, že úprava svátků je založena na tradicích a je výsledkem historického vývoje. Vánoce a Velikonoční pondělí jsou sledovány a slaveny nejen věřícími, ale celou společností, která na ně nahlíží jako na „prázdniny“. K těmto svátkům se také vážou nenáboženské zvyky. Takovému sociální vazby a tradice se však neváží k podobným nejvýznamnějším židovským svátkům. Dlužno dodat, že toto zdůvodnění nebylo přijato jednoznačně ani mezi odbornou veřejností.

¹⁵Dílečím způsobem se ochraně náboženské svobody věnuje také Úmluva o právním postavení uprchlíků, která byla vyhlášena pod č. 208/1993 Sb., nebo Úmluva o právech dítěte, jež byla vyhlášena pod č. 104/1991 Sb. Bliže viz např. LAMPARTER, Michal, *Svoboda náboženského vyznání a ústavní právo*, Církev a stát, Sborník příspěvků z 5. ročníku konference, s. 90.

boženského vyznání a přesvědčení opakuje a dále konkretizuje.¹⁶ Neobsahuje však již ustanovení obdobné § 2 odst. 2 předchozího zákona č. 308/1991 Sb., o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností, který jednoznačně stanovil, že věřící má právo slavit svátky a obřady podle požadavků vlastní náboženské víry, v souladu s obecně závaznými právními předpisy. Zákodárce, zde zřejmě myslel církevní svátky a slavení různých obřadních úkonů, protože slavení státem uznaných svátků je v podobě obecného zákazu přidělování práce pro zaměstnavatele povinnost.

S odkazem na zmiňovaný § 2 odst. 2 zákona č. 308/1991 Sb. se dovozovalo, a to i s odkazem na poznámku pod čarou, která byla v tomto ustanovení obsažena, že omezujícím obecně platným právním předpisem je zákoník práce.¹⁷ Důvodová zpráva k tomuto zákonu přitom odkazovala na čl. 6 písm. h) „Deklarace OSN o eliminaci všech forem netolerance a diskriminace založených na náboženství nebo víře“, která byla přijata Valným shromážděním OSN dne 25. 11. 1981. V souladu s touto deklarácí má každý v rámci své zákonné dovolené právo zachovávat a slavit svátky, odpovídající té které náboženské víře.

Nový zákon o církvích a náboženských společnostech již výslovně výkon svobody náboženského vyznání nebo přesvědčení vzhledem ke slavení církevních svátků neřeší. Nezměněna ovšem zůstává jak úprava v zákoníku práce, tak ve svátkovém zákoně, která slavení jiných než státem uznaných státních a ostatních svátků neupravuje. Otázkou tak zůstává, zda je takováto úprava v souladu s Listinou a mezinárodními smlouvami, které jsou pro Českou republiku závazné.

Přípustná omezení svobody projevu víry

K možnosti omezit svobodu výkonu náboženství nebo víry se opakovaně vyjádřil Ústavní soud. Vzhledem k systému ochrany práv zaručených Úmluvou, je nezbytné se zabývat také judikaturou Evropského soudu pro lidská práva (dále „ESLP“).

Ústavní soud ČR judikoval, že na rozdíl od svobody svědomí a náboženského vyznání, u níž Listina výslovně nestanoví žádné podmínky pro její omezení, lze výkon těchto práv omezit zákonem z uvedených důvodů. Jde zde však přitom

¹⁶Důvodová zpráva k zákonu č. 3/2002 Sb. odkazuje při vymezení pojmů na § 2 odst. 1, který opakuje úpravu obsaženou v čl. 16 Listiny na čl. 9 Úmluvy.

¹⁷Viz např. PAVLÍČEK, Václav a kol.: *Ústava a ústavní řád České republiky*, 2. díl Práva a svobody, 2. vyd., Linde, Praha 2002, s. 172.

o možnost omezení výkonu těchto práv, nikoliv jejich úpravu státem.¹⁸ Stát tak není obecně vzato povinen opatřovat vyznavačům nějakého náboženství pomůcky, místnosti, zařízení. To mu přímo zakazuje čl. 2 odst. 1 Listiny zdůrazňující požadavek náboženské neutrality státu. Stát je povinen respektovat onen autonomní prostor věřících, do kterého nebude zasahovat.¹⁹

Rovněž dle rozhodnutí ESLP nelze chránit jakýkoliv čin motivovaný či inspirovaný náboženstvím nebo vírou. Navíc vždy je nutno brát ohled na konkrétní situaci, v níž se jedinec nachází.²⁰ Tak např. ve státě, který je založen na principu laickosti není třeba chránit projev, byť nábožensky motivovaný, který nerespektuje tuto zásadu.²¹ Nebo dále k ochraně práv druhých je nutno přiznat ochranu před proselytismem²², čímž se rozumí např. nabízení materiálních nebo společenských výhod nebo nadměrný nátlak vykonávaný s cílem získat členy pro určitou církev.²³ Ochranu nepoživají ani kultovní a pobožnostní akty, jejichž hlavním cílem je např. odradit těhotné ženy od potratu.²⁴ Úspěšně se nelze bránit odkazem na víru, která zakazuje účastnit se oslav války, ani povinnosti

¹⁸Srov. usnesení z 8.10.1998 sp. zn. IV. ÚS 171/97, publikované ve Sbírce nálezů a usnesení, sv. 12, str. 457 a násl. Viz také náleží Ústavního soudu ČR z 11.7.2001, sp. zn. Pl. ÚS 1/01, publikováno pod číslem 270/2001 Sb., jinak rovněž jako náleží č. 110 ve svazku 23 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, kde se Ústavní soud staví odmítavě k možnosti pozitivně regulovat oslavy určitého svátku.

¹⁹Viz usnesení Ústavního soudu ČR z 10.4.1998, sp. zn. II. ÚS 227/97, Sbírka nálezů a usnesení ÚS sv. 10, usnesení č. 30, str. 447. Velmi zajímavý je v této souvislosti také příspěvek Stanislava Příbyla: *Vnitrocírkevní autonomie v rozhodování ústavních soudů ČR a SR o služebním poměru duchovních*, Revue církevního práva č. 1, 2005, s. 40 a násl. Viz také článek od stejného autora *Autonomie církve ve věci služebního poměru duchovních*, Jurisprudence č. 3, 2004, s. 33 a násl.

²⁰Typicky přísnější úprava je možná u příslušníků ozbrojených sil, k tomu viz případ Larissis a další v. Řecko, publikovaný v Yearbook of the European convention on human rights, sv. 41, Martinus Nijhoff Publishers, Haag 1998, s. 206 a násl.

²¹Viz rozhodnutí Kalac z 1.7.1997 publikované v Yearbook of the European convention on human rights, vol. 40, Martinus Nijhoff Publishers, Haag 1997, str. 302 a násl., který se týká svobody projevu víry v ozbrojených složkách. F. Kalac byl povinně penzionován z důvodu přijetí nezákonných fundamentalistických (integristických) názorů.

²²Srov. rozhodnutí ESLP z 24.2.1998, ve věci Larissis a další proti Řecku, publikované v Yearbook of the European convention on human rights, sv. 41, Martinus Nijhoff Publishers, Haag 1998, s. 206 a násl.

²³K tomu viz např. HUBÁLKOVÁ, Eva, *Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika, Judikatura a řízení před Evropským soudem pro lidská práva*, Linde, Praha 2003, s. 230.

²⁴K tomu viz např. HUBÁLKOVÁ, Eva, *Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika, Judikatura a řízení před Evropským soudem pro lidská práva*, Praha 2003, Linde, s. 227.

účastnit se průvodu jako součást oslav státního svátku připomínajícího datum, kdy fašistická Itálie vyhlásila válku Řecku (tj. 28. října 1940).²⁵

Přestože judikatura ESLP k otázkám spojeným s problematikou omezení svobody projevu nábožensky motivovaných není příliš četná, navíc prakticky všechna významná rozhodnutí nejsou starší deseti let²⁶, lze již nyní vysledovat způsob jakým ESLP posuzuje konformitu zásahu do svobody projevu vyznání s Úmluvou. Omezení práva jsou podrobována trojstupňové analýze. Nejprve soud zkoumá, zda jsou stanovena zákonem, jestli jsou legitimní a nakonec zda jde o opatření v demokratické společnosti nezbytná.²⁷ Stát však nemá právo jakkoliv posuzovat legitimitu náboženské víry či způsob jejího výkonu, přípustné je pouze posuzování formálních podmínek stanovených zákonem.²⁸

4. Vysílání pracovníků a svátek

Přistoupením do Evropské unie se státní území České republiky stalo součástí hospodářského a celního prostoru, v němž platí, že každý občan Evropské unie a jeho rodinný příslušník má právo vykonávat zaměstnání nebo poskytovat služby na území českého státu. V rámci přístupových jednání a postupné harmonizace českého pracovního práva s evropským právem byla do § 6 zákoníku práce vnesena úprava vysílání zaměstnanců ne nepodobná té, která byla obsažena v původním znění § 5 slovenského zákoníku práce, tedy ve znění před novelizací provedenou zákonem č. 210/2003 Z.z., kterým se mění a doplňuje zákon č. 311/2001 Z. z., Zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

Podle této úpravy se na zaměstnance, který je vyslán k výkonu práce na území jiného členského státu Evropských společenství, nebo na zaměstnance zaměstnavatele z jiného členského státu Evropských společenství, který je vyslán k výkonu práce na území České republiky, vztahuje ve vybraných nárocích

²⁵Viz rozhodnutí *Valsamis vs. Řecko* in Yearbook of the European convention on human rights, sv. 39, 1996, The Hague, MARTINUS NIJHOFF Publishers, str. 312. Srov. také případ *Efstratiou vs. Řecko* in Yearbook of the European convention on human rights, sv. 39, 1996, The Hague, MARTINUS NIJHOFF Publishers, str. 316, nebo Evropský soud pro lidská práva, *Diegest of Strasbourg Case-Law relating to the European Convention on Human Rights, (Articles 7–12)*, sv. 3, Carl Heymanns-Verlag KG, str. 382 a hlavně str. 387 a následující.

²⁶Viz SPRATEK, Daniel, *Právo církví a náboženských společností na subjektivitu, Na okraj rozsudků Evropského soudu pro lidská práva ve věcech Hasan a Chaush proti Bulharsku a Metropolitní církvi Besarabie a další proti Moldávii*, Revue církevního práva č. 3, 2003, s. 189 a násl.

²⁷Bliže viz ŠTURMA, Pavel, *Úvod do Evropského práva ochrany lidských práv*, Univerzita Karlova – Karolinum, Praha 1994, s. 63.

²⁸Viz rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Manoussakis a další proti Řecku*, publikované např. in BERGER, Vincent, *Judikatura Evropského soudu pro lidská práva*, SEVT, Praha 2003, s. 464 a násl.

úprava členského státu, ve kterém je práce konána, ledaže je právní úprava státu, z něhož je vyslán, pro tohoto zaměstnance výhodnější. Jedním z posuzovaných nároků je přitom i délka pracovní doby a doby odpočinku.

Svátek jako jeden ze dnů pracovního klidu je upraven v § 91 zákoníku práce, který je zařazen v hlavě třetí nazvané „Pracovní doba a doba odpočinku“. Protože v den pracovního klidu je výkon práce obecně zakázán, je počtem svátků přímo ovlivněna i délka pracovní doby. Čím více obsahuje právní řád svátků, v nichž je zakázán výkon práce, tím více potenciální doby odpočinku.

Svátkové právo je přitom úzce spojeno s vývojem určitého státu a počet jakož i druhy svátků se liší případ od případu. V některých státech jsou navíc známy instituty přesunu svátku, který připadne na den pracovního klidu na nejbližší pracovní den, což fakticky zvyšuje počet těchto svátků. V České republice, kde je celkem 12 svátků, přičemž 1. ledna je jak státní svátek, tak tzv. ostatní svátek, totiž fakticky v roce 2004 a 2005 připadlo na pracovní dny pouze 7 svátků.

U zaměstnance, který byl vyslán zaměstnavatelem k výkonu práce na nebo z území České republiky, je tak vzhledem k nepochopení smyslu implementované evropské směrnice nutno v rámci hodnocení celkové délky pracovní doby a doby odpočinku porovnat, které ze svátkových práv v úvahu připadajících právních řádů je pro zaměstnance výhodnější. Tyto exteritoriální účinky práva ve své podstatě znamenají možnost exportu českého svátkového práva do jiného členského státu Evropské unie, nebo importu zahraničního svátkového práva na území České republiky, a to povinně bez možnosti dohodnout se jinak.

Jak jsme si ukázali, je svátkové právo úzce spjato s určitou konkrétní zemí, což na druhou stranu brání jeho unifikaci, nebo alespoň harmonizaci. Nicméně připuštění aplikace zahraniční úpravy i mimo rámec pracovníprávních vztahů s cizím prvkem znamená, alespoň v právu České republiky, možnost, aby zaměstnanci vyslaní k výkonu práce na území jiného členského státu nepracovali z důvodu svátku, který v této zemi uznáván není, a naopak aby pracovali v den, který se tradičně slaví jako den nepracovní.²⁹

5. Závěr

Svátek je instituce úzce spojená s identitou určitého státu a svébytností jej tvořícího národa. Z hlediska hodnotového představují jednotlivé svátky ztělesnění

²⁹Vládní návrh zákoníku práce, který je v současné době projednáván v Poslanecké sněmovně České republiky, ve svém § 319 počítá s porovnávání délky doby odpočinku již jen u zaměstnanců zaměstnavatele z jiného členského státu Evropské unie, kteří budou vyslaní k výkonu práce v rámci nadnárodního poskytování služeb na území České republiky.

zdrojů z nichž český stát, případně národ čerpá ospravedlnění pro svou další existenci. Migrace obyvatelstva za prací, resp. vysílání zaměstnanců k výkonu práce do zahraničí, však před svátkové právo České republiky staví řadu problémů, s nimiž se již dlouhodobě potýkají jiné evropské státy.

Jedním z nich je např. kolize svobody projevu náboženského vyznání a převládání s výkonem práce v závislém vztahu. Také věřící zaměstnanec je povinen dodržovat hranice, které jsou stanoveny zákoníkem práce nebo jinými zákony a které čistě církevní svátky či tzv. zvykové dny církví či náboženských společenství, s výjimkou čtyř křesťanských svátků, za dny pracovního klidu neuznávají. Proto je i on povinen v tyto dny pracovat.

Nicméně přes poněkud dřavou legitimitu zvýhodňování křesťanských svátků před zvykovými dny jiných vyznání ve státě tvořeném většinou osobami bez vyznání, zůstává problematickou právní úprava, která zaměstnancům jiného vyznání či přesvědčení neumožňuje řešit splnění jejich náboženských povinností např. nárokovým čerpáním dovolené na zotavenou. Vzdor tomu, co dovozují v této souvislosti někteří autoři,³⁰ totiž zaměstnanec nemá právo jednostranně určit, že ke splnění svých náboženských povinností bude čerpat dovolenou na zotavenou. Tu mu může, ale také nemusí poskytnout zaměstnavatel. Dalším problémem je, že studenti a žáci nemohou, na rozdíl od křesťanů, k plnění svých náboženských povinností ani využít státem uznané svátky, ani, jako zaměstnanci, čerpat dovolenou na zotavenou.

S tvorbou jednotné Evropy souvisí také nekvalitní implementace směrnice upravující vysílání pracovníků. Český zákonodárce založil povinnost obligatorně porovnávat délku pracovní doby a doby odpočinku u obou v úvahu přicházejících právních řádů. Došlo tak k bezprecedentnímu uzákonění exportu nebo importu vlastních či cizích svátků a to i v pracovněprávních vztazích, u nichž není cizí prvek. Nicméně i po opravě této chybné úpravy, k čemuž by mělo dojít v novém zákoníku práce, bude docházet u zaměstnanců vyslaných k výkonu práce na území ČR povinně k porovnávání české a zahraniční úpravy svátků. Aplikovat se přitom bude ta, která ve spojení s dalšími ustanovení zajistí zaměstnanci výhodnější úpravu maximální délky pracovní doby a minimální doby odpočinku.

³⁰Viz HRDINA, Antonín Ignác, *Náboženská svoboda v právu České republiky*, Eurolex Bohemia, Praha 2004, s. 104 a násl.

Resumé

Ve svém příspěvku se Martin Štefko zabývá vlivem, který má na právo státních svátků v České republice prohlubující se spolupráce mezi zeměmi v rámci EU a neustále se zvyšující počet cizinců, kteří pracují na českém území.

Jedná se především o spor mezi náboženskou svobodou a zásadou rovného zacházení a o problém povinného srovnávání úprav státních svátků, které připadají v úvahu, jíž se musí zaměstnavatel řídit, když vysílá zaměstnance z České republiky do jiného státu EU nebo naopak když jsou zaměstnanci z jiných států EU vysláni do České republiky (§ 6 českého Zákoníku práce).

Jelikož jsou čistě církevní svátky a svátky náboženských společností odlišné od zákonných svátků, je věřící zaměstnanec povinen pracovat i v těchto dnech. Podle jiné právní úpravy Zákoníku práce nemusí zaměstnavatel zohledňovat víru svého zaměstnance. Tzn. že zaměstnavatel nemusí dát např. zaměstnanci v uvedené dny dovolenou. To je podle názoru autora protiústavní, neboť česká Ústava garantuje zaměstnanci právo účastnit se náboženských obřadů.

Česká republika harmonizovala své pracovní právo se „Směrnicí o vysílání pracovníků v rámci poskytování služeb“ v roce 2000. Podle nově formulovaného § 6 zákoníku práce musí zaměstnavatel usazený na území EU, který vysílá svého zaměstnance na české nebo z českého území, porovnat, v které ze zemí je pro zaměstnance výhodnější právní úprava pracovní doby a doby odpočinku. Pokud jde o pracovní dobu, mají být zohledněny i dny státních svátků. Český zákonodárce tímto umožnil export nebo import české, popř. příslušné zahraniční úpravy státních svátků u vysílaných zaměstnanců. Napříště je tedy možné, aby zaměstnanec pracoval podle „pro něj příznivější“ (viz § 6 odst. 2 českého zákoníku práce) právní úpravy státních svátků (zejména s více státními svátky). Tak se může stát, že zaměstnanec slaví ty svátky, které nejsou uznány ve státě svého pobytu, a naopak že pracuje o státních svátcích státu, kde se zdržuje.

Abstract

A Holiday, Religious Freedom, and the Principle of Equal Treatment

Martin Štefko writes about the influence that the increasing cooperation among the countries within the EU and the constantly growing number of foreigners working on the Czech territory have on the law on state holidays in the Czech Republic.

Specifically, he deals with the conflict between religious freedom and the principle of equal treatment and the problem of compulsory alignment of state holiday laws that the employer must obey when he or she posts employees from the Czech Republic to other

EU countries, or when employees from other EU countries are sent to the Czech Republic (§ 6 of the Czech Labor Code).

Since purely religious holidays differ from legal holidays, a religious employee must work even on religious holidays. According to another provision of the Labor Code, an employer does not have to respect the religious beliefs of his or her employees; this means that the employer does not have to provide vacation on religious holidays. The author considers this to be in conflict with the Czech Constitution because the Constitution guarantees to employees the right to attend religious ceremonies.

In 2000 the Czech Republic harmonized its labor laws with the EU “Directive Concerning the Posting of Workers in the Framework of the Provision of Services.” According to the newly-formulated § 6 of the Labor Code, an employer residing in the territory of the EU who posts his or her employee to or from the Czech territory must ascertain which country has the more advantageous regulation of working and resting time. With regard to working time, state holidays should be taken into account. The Czech legislature thus enabled the export or import of the Czech (or a respective foreign) regulation of state holidays in cases of posted employees. In the future it is therefore possible for an employee to work according to “for him or her the most advantageous” regulation governing state holidays (see § 6 par. 2 of the Czech Labor Code), specifically under whichever regulation grants more state holidays. This means that it may happen that an employee celebrates holidays that are recognized in the state of his or her residence and works on the state holidays of the state where he or she is posted.

Zusammenfassung

Feiertag, Religionsfreiheit und Grundsatz der Gleichbehandlung

In diesem Beitrag befasst sich Martin Štefko mit dem Einfluss, den die vertiefte Kooperation zwischen europäischen Staaten im Rahmen der Europäischen Union und eine sich immer vergrößernde Zahl der Ausländer, die auf dem tschechischen Gebiet arbeiten, auf das Feiertagsrecht der Tschechischen Republik hat.

Es handelt sich vor allem um den Streit zwischen der Religionsfreiheit und dem Grundsatz der Gleichbehandlung und das Problem eines obligatorischen Vergleiches der verschiedenen in Frage kommenden Feiertagsregelungen, die jeder Arbeitgeber bei der Entsendung der Arbeitnehmer aus der Tschechischen Republik in ein anderes EU-Land oder umgekehrt bei der Entsendung von Arbeitnehmern aus einem EU-Land in die Tschechische Republik (gemäß § 6 des tschechischen Arbeitsgesetzbuches) befolgen soll.

Da die rein kirchlichen Feiertage und sog. Brauchtumstage der Kirchengemeinschaften von den gesetzlichen Feiertagen unterschieden werden, ist der gläubige Arbeitnehmer an

diesen Tagen zur Arbeitsleistung verpflichtet. Laut einer weiteren Regelung im Arbeitsgesetzbuch muss der Arbeitgeber den Glauben des Arbeitnehmers nicht berücksichtigen. Das heißt unter anderem, dass der Arbeitgeber seinem Angestellten den Urlaub an einem solchen Tag nicht gewähren muss. Dies ist nach der Ansicht des Autors verfassungswidrig, denn die tschechische Verfassung garantiert dem Arbeitnehmer die Ausübung des Ritus.

Die Tschechische Republik hat ihr Arbeitsrecht mit der „Richtlinie über die Entsendung von Arbeitnehmern im Rahmen der Erbringung von Dienstleistungen“ im Jahre 2000 harmonisiert. Laut dem neu formulierten § 6 des Arbeitsgesetzbuchs soll der in der Europäischen Union ansässige Arbeitgeber, der seinen Arbeitnehmer ins tschechische oder aus dem tschechischen Gebiet sendet, vergleichen, in welchem dieser beiden Länder die Arbeitszeit- und Ruhezeitlänge der einschlägigen Rechtsordnungen für den entsendeten Arbeitnehmer besser sind. Dabei sind, was die Arbeitsdauer als solche betrifft, auch die Feiertage zu berücksichtigen. Der Tschechische Gesetzgeber hat so einen Export oder Import der tschechischen bzw. der entsprechenden ausländischen Feiertagsregelung bei den entsandten Arbeitnehmern ermöglicht. Seitdem ist es möglich, dass der Arbeitnehmer gemäß der „für ihn besseren“ (siehe §6 Abs. 2 des Tsch. AGB) Feiertagsregelung (v.a. mit mehr Feiertagen) arbeitet. So kann es dazu kommen, dass er Feste feiert, die im Aufenthaltsland nicht anerkannt sind und umgekehrt an Feiertagen des Aufenthaltslandes arbeitet.

Riassunto

La festa, la libertà religiosa ed il principio di parità nel trattamento

Milan Štefko si concentra nel suo articolo all’influenza della collaborazione internazionale in progresso, fra gli Stati-membri dell’UE, ed essa del numero sempre crescente di stranieri operanti sul territorio nazionale, al diritto di feste dello Stato nella Rep. Ceca. Si tratta soprattutto della contesa fra la libertà religiosa e il principio di parità in trattamento, e del problema di una comparazione di regolamenti nazionali delle feste per il caso che un datore di lavoro invii impiegati in altri paesi dell’UE o al contrario per il caso che lavoratori dagli altri paesi sono destinati a svolgere le loro attività nella Rep. Ceca (cf. § 6 Cod. lav.).

Stante che le feste religiose differiscono dalle feste legali, gl’impiegati sono tenuti a lavorare anche durante le prime menzionate. Secondo un’altra parte del Codice del lavoro, il datore di lavoro non deve tener conto dell’appartenenza confessionale del suo impiegato, cioè non deve concedere all’impiegato le giornate libere durante i suddetti giorni di festa. Il fatto stesso – secondo l’autore – crea uno stato incostituzionale perché la Costituzione garantisce agl’impiegati il diritto di partecipare ai riti religiosi.

La Repubblica Ceca nel 2000 ha armonizzato il suo diritto del lavoro con la „Direttiva relativa al distacco dei lavoratori nell’ambito di una prestazione di servizi.“ Secondo l’art. 6 del Codice del lavoro modificato, il datore di lavoro residente sul territorio dell’UE distaccante l’impiegato da o al territorio nazionale ceco deve comparare quale dei regolamenti nazionali di paesi coinvolti riguardanti i tempi di lavoro e di riposo sia il piú vantaggioso per l’impiegato. Per quanto riguarda il tempo di lavoro si deve tener conto anche delle feste nazionali. Cosí il legislatore ceco ha reso possibile per gl’impiegati distaccati l’esporto o l’importo del regolamento ceco o straniero. Per il futuro allora esiste la possibilitá di seguire il regolamento “piú vantaggioso per l’impiegato” delle feste nazionali (cf. § 6 co. 2 Cod. lav.). Cosí puó avvenire che l’impiegato festeggi i giorni non riconosciuti dallo Stato del suo soggiorno attuale, mentre lavori durante i giorni festivi del medesimo.

O autorovi

JUDr. Martin Štefko, Ph.D., nar. 3. 2. 1979 v Ostravě, absolvoval v letech 1997 až 2002 Právnickou fakultu Karlovy Univerzity v Praze. Po ukončení postgraduálního studia působí jako odborný asistent na Katedře pracovního práva a práva sociálního zabezpečení na téže fakultě. Praktické zkušenosti získává rovněž jako zaměstnanec České správy sociálního zabezpečení, kterou hájí v pracovněprávních sporech před soudy. Každoročně se účastní na mezinárodních pracovněprávních konferencích, které se konají v ČR nebo v zahraničí. Jeho články byly doposud publikovány v následujících odborných časopisech – Právník, Právo a zaměstnání, Národní pojištění, Daně a finance, AUC, Jurisprudence.

JUDr. Martin Štefko, Ph.D., born 3 February 1979 in Ostrava, studied at the Law School of Charles University in Prague in 1997–2002. Since finishing the graduate program he has worked as an assistant at the Department of Labor and Social Security Law of the same School, and he continues his practical experience as an employee of the Czech Social Security Administration, which he defends before the courts in labor law matters. Each year he participates in international labor law conferences in the Czech Republic and abroad. He has published articles in professional journals such as Právník, Právo a zaměstnání, Národní pojištění, Daně a finance, AUC, and Jurisprudence.

JUDr. Martin Štefko, geb. 3. 2. 1979 in Ostrava, absolvierte in Jahren 1997–2002 die Juristische Fakultät der Karlsuniversität in Prag. Nach dem

Abschluss des „PhD.“ Studiums arbeitet er als Fachassistent an ihrem Lehrstuhl des Arbeitsrechts und Recht der Sozialversicherung. Praktische Erfahrungen gewinnt er auch als Teilzeitarbeitnehmer der Tschechischen Sozialversicherungsverwaltung, die er hauptsächlich in privatrechtlichen Streiten vor Gerichten verteidigt. Jedes Jahr nahm er ebenfalls an internationalen arbeitsrechtlichen Konferenzen, die in der Tschechischen Republik und im Ausland stattfinden, teil. Seine Artikel wurden seither in den folgenden juristischen Revuen: Právník, Právo a zaměstnání, Národní pojištění, Daně a finance, AUC, Jurisprudence publiziert.

JUDr. Martin Štefko, Ph.D., nato il 3 febbraio 1979 ad Ostrava, laureatosi alla Facoltà di Giurisprudenza della Università Carolina a Praga. Da quando si è laureato nel corso di ricerca svolge le attività d’assistente specializzato alla Cattedra del diritto del lavoro e della provvidenza sociale alla stessa facoltà. Impratica nella posizione d’impiegato dell’Ente ceco di provvidenza sociale, il quale rappresenta davanti ai tribunali. Ogni anno prende parte alle conferenze internazionali del diritto del lavoro, svolte nella Rep. Ceca o all’estero. I suoi articoli sono stati finora pubblicati nelle seguenti riviste professionali: Právník (il Giurista), Právo a zaměstnání (Diritto e occupazione), Národní pojištění (l’Insurrezione nazionale), Daně a finance (Tasse e Finanze), AUC, Jurisprudence.

Dohoda mezi Svatým stolicem a Rakouskou republikou o úpravě majetkových vztahů¹

*Agreement between the Holy See and the Republic of Austria on the Settlement
of Property Rights*

*Vertrag zwischen dem Heiligen Stuhl und der Republik Österreich zur Regelung
von vermögensrechtlichen Beziehungen*

*L'Accordo fra la Santa Sede e la Repubblica Austriaca sulla regolamentazione
di rapporti economici*

Mezi Svatým stolicem,
zastoupeným zplnomocněným zástupcem Jeho Excelencí Msgr. Dr. Giovanni Dellepianem, titulárním arcibiskupem ve Stauropoli a apoštolským nunciem v Rakousku se sídlem ve Vídni

a

Rakouskou republikou,
zastoupenou zplnomocněnými zástupci panem Dr. Bruno Kreiskym, federálním ministrem zahraničních věcí, a panem Dr. Heinrichem Drimmelem, federálním ministrem školství,

se uzavírá tato dohoda :

Článek I

Svatý stolec a Rakouská republika se dohodly, že upraví touto dohodou některé vztahy majetkoprávního charakteru mezi katolickou církví a státem a že změní různá ustanovení konkordátu ze dne 5. června 1933 a dodatkového protokolu.

¹Vertrag zwischen dem Heiligen Stuhl und der Republik Österreich zur Regelung von vermögensrechtlichen Beziehungen vom 23. Juni 1960 (BGBl. Nr. 195/1960). Následné novelizace: Zusatzvertrag vom 29. September 1969 (BGBl. Nr. 107/1970), 2. Zusatzvertrag vom 9. Januar 1976 (BGBl. Nr. 220/1976), 3. Zusatzvertrag vom 24. Juli 1981 (BGBl. Nr. 49/1982), 4. Zusatzvertrag vom 10. Oktober 1989 (BGBl. Nr. 86/1990), 5. Zusatzvertrag vom 21. Dezember 1995 (BGBl. Nr. 609/1996). Viz www.verfassungen.de/at/konkordat60.htm.

Článek II

(1) Vzhledem k tomu, že již neexistuje dotace duchovenstva stanovená v minulosti kongruovými zákonodárstvími, vzhledem k tomu, že neexistují veřejné patronáty a úhrady nákladů spojených s údržbou církevních objektů, uhradí Rakouská republika katolické církvi každý rok, počínaje rokem 1961 pro uspokojení požadavků vznesených katolickou církví ve věci majetku *Náboženských fondů* i s ohledem na ustanovení čl. VIII této dohody:

- a) částku 50 milionů šilinků,²
- b) protihodnotu v té době existující výše platů 1250 církevních zaměstnanců s tím, že za základ je brán průměrný plat. Za ten je považován běžný plat státního zaměstnance skupiny A, IV služební třídy, 4. platového stupně, plus zvláštní příplatky a valorizační příplatky.

(2) Platba bude poukázána Vídeňské arcidiecézi, ve čtyřech stejných splátkách nejpozději k 31. květnu, 31. červenci, 30. září a 30. listopadu každého roku.

(3) Celá částka dle odstavce 1 bude rozdělena v katolické církvi.

(4) Církevní příspěvky budou i nadále vybírány, výnosy z nich mohou být katolickou církví svobodně využívány.

Článek III

(1) Majetek „Svěřenecké správy Náboženských fondů“ založené federálním zákonem ze dne 20. prosince 1955, BGBl. č. 269 bude rozdělen následovně :

1. Majetek – jako kostely, budovy fár či klášterů, společně s pozemky nacházejícími se v ekonomické vazbě s těmito budovami, s dotačním jměním apod. – které byly k 13. březnu 1938 nebo k 1. září 1959 užívány, z jakéhokoliv titulu, církevní institucí, přecházejí do majetku katolické církve.
2. K údržbě majetku podle bodu 1 obdrží katolická církev 5600 ha pozemků a produktivního lesa středního druhu a kvality, které jsou v současné době spravovány rakouskou Státní lesní správou z pověření „Svěřenecké správy Náboženských fondů“.
3. Majetek, který podle bodu 1 připadá katolické církvi, přechází do majetku Vídeňské arcidiecéze, majetek podle bodu 2 přechází do majetku Salcburské arcidiecéze.

²Tato částka byla na základě dodatkových dohod valorizována na 67 milionů šilinků (s účinností od 1. ledna 1970), na 97 milionů šilinků (s účinností od 1. ledna 1976), na 128 milionů šilinků (s účinností od 1. ledna 1982), na 158 milionů šilinků (s účinností od 1. ledna 1990), na 192 milionů šilinků (s účinností od 1. ledna 1996) a k 1. lednu 2002 byla převedena na euro (13 953 184,16 €).

4. Zbývající majetek bude převeden do majetku Rakouské republiky, při respektování ustanovení čl. V odst. 2.

(2) Pokud jednotlivé převody vyžadují z ekonomických důvodů zaokrouhlení, majetky uvedené v odstavci 1 bodech 1 a 2, mohou být převedeny do majetku Rakouské republiky a majetky uvedené v odstavci 1, bodu 4 do majetku jedné či druhé arcidiecéze uvedené pod bodem 3, po předchozím schválení rakouské federální vlády a příslušné arcidiecéze.

Článek IV

(1) Přechod vlastnických práv u majetků citovaných v čl. III bude proveden podle předpisů rakouského práva. Za tím účelem musí „Světecká správa Náboženských fondů“ jmenovitě a písemně uvést majetky spadající pod čl. III. Výčty majetku podle čl. III, odst. 1, bod 1 musejí být předloženy ke schválení Vídeňské arcidiecézi, výčty majetku podle čl. III, odst. 1, bod 2 musejí být předloženy ke schválení Salcburské arcidiecézi, v obou případech pak ke schválení federální vládě Rakouské republiky.

(2) Požadovaná opatření dle ustanovení odstavce 1 musejí být přijata, pokud možno, do dvou let od vstupu této dohody v platnost.

(3) Písemné výčty nemovitého majetku ve smyslu odstavce 1 představují veřejné listiny ve smyslu § 33 Všeobecného rakouského zákona z roku 1955 o katastru.

Článek V

(1) Do jednoho roku od vstupu této dohody v platnost převede Rakouská republika do majetku Salcburské arcidiecéze nebo právnické osoby určené ordinářem Salcburské arcidiecéze, majetky uvedené pod čísly 174, 183, 188, 209, 228, 236 a 477 městského katastru a majetky pod číslem 1772 katastru v Aigen, ve správním obvodu Salcburku.

(2) Arcibiskupské sídlo v Salcburku získá mimo to do vlastnictví od „Světecké správy Náboženských fondů“ cca 560 ha pozemků produktivního lesa středního druhu a kvality.

(3) Přechod vlastnictví majetku podle odstavců 1 a 2 bude proveden podle předpisů rakouského práva.

(4) Federální ministerstvo školství vystaví oficiální osvědčení o včlenění vlastnického práva k majetku uvedenému v odstavci 1. Toto osvědčení platí coby doklad ve smyslu § 33 Všeobecného rakouského zákona z roku 1955 o katastru.

(5) Pro majetek dle odstavce 2 platí ustanovení čl. IV obdobně.

Článek VI

(1) Rakouská republika uhradí Apoštolské administratuře v Burgenlandu (diecéze Eisenstadt) „jednou pro vždy“ a definitivně částku 10 milionů šilinků jako kompenzaci dosavadního užívání – ze strany státu (pozn. překl.) – budov, pozemků, zařizovacích předmětů, učebních pomůcek a knih, nacházejících se na území této Apoštolské administratury (diecéze), jež byly nebo jsou určeny k didaktickým účelům a jsou majetkem katolické církve, jejích řádů, kongregací či dalších církevních institucí.

(2) Platba bude provedena ve čtyřech stejných ročních splátkách: první měsíc poté, co tato dohoda vejde v platnost, a další vždy do 1. července každého roku.

Článek VII

(1) Právní úkony, doklady a písemnosti vycházející z této dohody a mající za předmět převod vlastnictví majetkových hodnot, jsou osvobozeny od kolkové povinnosti a právních poplatků, daně z převodu nemovitosti a daně darovací, soudních a správních poplatků jakož i správních poplatků Spolku.

(2) Pokud majetky, převedené na základě této dohody, budou během dvou let od převodu vlastnického práva následně převedeny Vídeňskou arcidiecézí nebo Salcburskou arcidiecézí na církevní instituce nebo pokud během tohoto časového období budou mezi Vídeňskou nebo Salcburskou arcidiecézí a církevními institucemi uzavřeny smlouvy o vzájemné směně majetku dle čl. III, odst. 1, bo 1 a 2 a v čl. V., odst. 2, jsou příslušné právní úkony, doklady a písemnosti zproštěny poplatků citovaných v odst. 1. Pokud budou tyto majetky převedeny na jiné osoby, než jsou Vídeňská arcidiecéze nebo Salcburská arcidiecéze nebo církevní instituce, citované daňové a poplatkové osvobození se neaplikuje na žádný z následujících převodů nemovitostí.

Článek VIII

(1) Touto dohodou je nově upravena finanční zátěž Rakouské republiky, založená či potvrzená, nebo jejíž přijetí bylo stanoveno ustanovením Konkordátu ze dne 5. června 1933 a dodatkovým protokolem, jež jsou lépe upřesněny v odstavci 2. Taktéž jsou definitivně uspokojeny veškeré finanční požadavky katolické církve a jejích institucí, vyplývající z části V Smlouvy o znovuzaložení nezávislého a demokratického Rakouska z 15. května 1955, a zvláště pak všechny požadavky vyplývající z již existujících či budoucích úprav odškodnění ze strany Rakouské

republiky za materiální škody způsobené pronásledováním. Katolická církev uznává, že Rakouská republika nemusí v oblastech upravených touto dohodou plnit další závazky finančního druhu jdoucí nad rámec plnění stanovených touto dohodou.

(2) Pozbývají platnosti: čl. XI, § 1, poslední odst. a § 2, odstavce 2–3, čl. II, polovina posledního odstavce, čl. XIII, § 2, poslední věta a § 9, čl. XX, poslední odstavce Konkordátu z 5. června 1933, ustanovení Dodatkového protokolu z 5. června 1933, týkající se čl. X, § 3, poslední odstavce, čl. XIV, poslední odstavce, každopádně pouze ve vazbě na zákon ze 31. prosince 1894, RGBI. č. 7/1895, čl. XV, §. 3 a 5.

Článek IX

Pro řešení potíží, jež mohou vzniknout při výkladu této dohody, platí článek XXII, odstavce 2, Konkordátu z 5. června 1933 obdobně.

Článek X

Tato dohoda, jejíž italská a německá verze mají stejnou platnost, musí být ratifikována a ratifikační listiny musejí být co nejdříve vyměněny v Římě. Dohoda vstupuje v platnost dnem výměny ratifikačních listin.

Na důkaz toho zplnomocnění zástupci podepsali tuto dohodu ve dvojitým originálním vyhotovení.

Dáno ve Vídni dne 23. června 1960

Za Rakouskou republiku:

Dr. Bruno Kreisky
Dr. Heinrich Drimmel

Za Svatý stolec:

+ *Giovanni Dellepiane*
titulární arcibiskup ve Stauropoli
Apoštolský nuncijs

Dohoda mezi Svatým stolcem a Rakouskou republikou o úpravě záležitostí týkajících se školství¹

*Agreement between the Holy See and the Republic of Austria to Settle Questions
Pertaining to the Educational System*

*Vertrag zwischen dem Heiligen Stuhl und der Republik Österreich zur Regelung
von mit dem Schulwesen zusammenhängenden Fragen*

*L'Accordo fra la Santa Sede e la Repubblica Austriaca sulla regolamentazione
di negozi riguardanti l'organizzazione scolastica*

Svatý stolec,
zastoupený svým zplnomocněným zástupcem Jeho Excelencí Msgr. Opilio Rossim,
titulárním arcibiskupem v Ancyře a Apoštolským nunciem v Rakousku,
a

Rakouská republika
zastoupená svými zplnomocněnými zástupci panem Dr. Bruno Kreiskym,
federálním ministrem zahraničních věcí a panem Dr. Heinrichem Drimmelem,
federálním ministrem školství,

vedeny přáním upravit po vzájemné dohodě otázky, vzniklé v důsledku nové
organizace školství v Rakousku, s ohledem na ustanovení článku VI Konkordátu
z 5. června 1933 a příslušného dodatkového protokolu,

uzavřely tuto dohodu :

Článek I

§ 1

(1) Církev má právo vyučovat náboženství pro žáky katolického vyznání ve všech
veřejných školách a ve školách s oprávněním působit jako veřejná škola.

¹Vertrag zwischen dem Heiligen Stuhl und der Republik Österreich zur Regelung von mit Schulwesen zusammenhängenden Fragen samt Schlußprotokol vom 9. Juli 1962, BGBl. Nr. 273/1962. Viz též www.verfassungen.de/at/konkordat62.htm.

(2) Ve veřejných pedagogických akademiích a v pedagogických akademiích s oprávněním působit jako veřejná škola, s ohledem na zvláštní charakter výuky, který podávají, se vyučuje náboženská pedagogika. Ustanovení tohoto článku o vyučování náboženství se obdobně týkají i náboženské pedagogiky.

(3) Stávající rozsah hodin vyučování náboženství nebude snížen. Nový rozsah hodin vyučování náboženství bude určen po dohodě mezi církví a státem. Katolické školy (čl. III) budou moci stanovit po ohlášení příslušnému školskému úřadu větší rozsah vyučování náboženství.

§ 2

(1) S výjimkou ustanovení podle odstavce 2 bude výuka náboženství povinným předmětem pro všechny katolické žáky ve všech veřejných školách a školách s oprávněním působit jako veřejná škola.

(2) S ohledem na zvláštní organizaci učňovských škol zaměřených na řemesla a obchod, nevznáší Svatý stolec námitku vůči skutečnosti, že v těchto školách je výuka náboženství předmětem nepovinným. Nezměněn zůstane lepší status quo existující v některých spolkových zemích.

§ 3

(1) Učitelé náboženství ve veřejných školách jsou zaměstnanci státu (Spolku nebo spokové země) podle předpisů platných pro státní učitele stejného stupně vzdělání i zařazení, nebo jsou jmenováni církví.

(2) Učitelé náboženství mohou být jmenováni pouze osoby prohlášené za vhodné a navržené církevním orgánem. Vyučovat náboženství může jen držitel „missio canonica“. Udělení a odejmutí „missio canonica“, coby vnitřní záležitost církve, přísluší církevnímu orgánu.

(3) Církev jmenuje jako učitele náboženství pouze osoby rakouského občanství, které prokáží, že mají všeobecné vzdělání požadované pro učitele náboženství zaměstnávané státem. Příslušné spolkové ministerstvo promine požadavek rakouského občanství v případech hodných ohledu.

(4) Učitelé náboženství zaměstnaní státem, jimž byla odebrána „missio canonica“, již nebudou zařazeni do výuky náboženství. V souladu se státními předpisy budou přijati do služby jiného druhu, nebo posláni do důchodu, nebo propuštěni ze státních služeb.

(5) Ve věci výkladu katolické doktríny podléhají všichni vyučující náboženství výhradně církevním předpisům a nařízením. V ostatních záležitostech své pedagogické činnosti podléhají i dalším všeobecným státním školským předpisům.

(6) Stát přebírá veškeré náklady na platy pro všechny vyučující náboženství ve veřejných školách podle platových předpisů platných pro státní učitele na stejné úrovni vzdělání a zařazení. Pokud jde o učitele náboženství jmenované církví, řídí se jejich odměňování platovými tabulkami pro učitele na vedlejší pracovní poměr.

§ 4

(1) Církev zajišťuje vyučování náboženství, řídí jej a dohlíží na něj podle úkolů, které jí přísluší podle tohoto článku. Státní orgány školní inspekce však mohou dohlížet i na výuku náboženství z hlediska školské organizace a disciplíny.

(2) K okamžitému dohledu nad výukou náboženství může církev jmenovat inspektory, jejichž jména oznámí státním školským úřadům. Nedotčeno však zůstává právo dalších církevních orgánů, jimž dle církevního práva přísluší úloha dohledu nad výukou náboženství, zvláště pak právo diecézního ordináře dohlížet na způsob, jakým je výuka náboženství prováděna a navštěvována.

(3) Stát přebírá náklady na platy takového počtu inspektorů vyučování náboženství, který odpovídá počtu státních inspektorů pro jednotlivé předměty podle státních platových předpisů pro inspektory této kategorie.

§ 5

(1) Programy výuky náboženství jsou, co do obsahu, stanoveny církevním orgánem a oznámeny nejvyššímu státnímu školskému úřadu.

(2) Pro výuku náboženství budou církví používány pouze takové učební texty a učební pomůcky, které přispívají k občanské výchově podle křesťanské nauky.

§ 6

Během vyučování bude učitelům a žákům umožněno, alespoň v dosavadním rozsahu, účastnit se školních bohoslužeb, jakož i dalších náboženských cvičení a akcí pořádaných církví pro katolické učitele a žáky veřejných škol a škol s oprávněním působit jako veřejná škola při zvláštních příležitostech školního, církevního nebo státního života, zvláště pak na začátku a na konci školního roku.

Článek II

§ 1

(1) Církev a její stávající instituce podle církevního práva mají právo zakládat a řídit školy jakéhokoliv druhu, při dodržování všeobecných předpisů státního školského práva.

(2) Školám uvedeným v odstavci 1, pokud splňují podmínky k tomuto účelu taxativně vymezené státními školskými zákony, bude přiznáno oprávnění působit jako veřejná škola

(3) Církev a její stávající instituce církevního práva mají dále právo – při dodržování všeobecných předpisů státního školského práva – zakládat a řídit školky, školní družiny, denní domovy mládeže, ubytovny pro žáky a podobné instituce.

§ 2 (znění platné od 1. září 1971 – pozn. red.)²

(1) Stát poskytne katolické církvi pravidelné subvence na platy personálu katolických škol s oprávněním působit jako veřejná škola. Svatý stolec prohlašuje, že souhlasí – s výhradou dle ustanovení článku V – s následující úpravou.

(2) Stát dá k dispozici zmíněným katolickým školám tolik míst učitelů, požadovaných k realizaci jejich školního programu, podle toho, jak poměr mezi počtem učitelů týchž škol v podstatě odpovídá počtu ve veřejných školách stejného druhu nebo obdobného druhu a ve stejných místních podmínkách.

(3) Tyto subvence jsou zpravidla realizovány formou přidělení učitelů zaměstnaných státem. Přidělení budou jen ti učitelé, o jejichž přidělení diecézní ordinář žádá, nebo vůči jejichž přidělení nevznese žádnou výhradu. Přidělení bude zrušeno, pokud diecézní ordinář prohlásí další působení učitele na škole za nepřijatelné a požádá příslušný státní orgán o zrušení přidělení.

§ 3

Katolickými školami ve smyslu tohoto článku se rozumí školy v péči církve a institucí založených podle církevního práva, tak jako školy vedené sdruženími, nadacemi či fondy, pokud a dokud jsou příslušným diecézním ordinářem uznávány jako katolické školy.

Článek III

Aby Rakouská republika umožnila založení katolické školy v Burgenlandu, poskytne diecézi Eisenstadt jednorázový příspěvek ve výši 45 milionů šilinků. Platba bude provedena v pěti ročních splátkách po 9 milionech šilinků, a to přesně takto: první splátka do měsíce od vstupu v platnost této dohody, druhá splátka nejdéle do 1. července roku následujícího po vstupu v platnost této dohody, třetí, čtvrtá a pátá vždy do 1. července příslušných následujících let.

²Změna čl. 2 § 2 byla provedena na základě Dodatkové dohody mezi Apoštolským stolcem a Rakouskou republikou z 8. března 1971, BGBl. 289/1972.

Článek IV

Pokud jsou státní školské úřady organizovány kolegiálním způsobem, zástupci církve mají právo být členy těchto kolegií.

Článek V

V případě zásadní změny dosavadní struktury veřejného školství nebo zásadní změny ve finanční situaci státu, vyhrazují si obě smluvní strany právo vyžádat si jednání o změně této dohody.

Článek VI

Tato dohoda, jejíž italský a německý text mají stejnou platnost, musí být ratifikována a k výměně ratifikačních listin musí dojít co nejdříve ve Vatikánském městě. Dohoda vstoupí v platnost měsíc po výměně ratifikačních listin. Na důkaz toho podepsali zplnomocnění zástupci tuto dohodu ve dvojím vyhotovení.

Dáno ve Vídni dne 9. července 1962

Za Rakouskou republiku:

Dr. Bruno Kreisky
Dr. Heinrich Drimmel

Za Svatý stolec:

+ *Opilio Rossi*
titulární arcibiskup v Ancyře
Apoštolský nuncijs

Závěrečný protokol

Při uzavření této dohody se vysoké smluvní strany shodují v následujících bodech :

1. Tato dohoda bude aplikována na všechny školy s výjimkou vysokých škol a uměleckých akademií.
2. K článku I, § 2, odstavec 1:
 - a) Žáci, kteří se podle státních předpisů odhlásili z výuky náboženství, budou okamžitě oznámeni vedením školy příslušnému učiteli náboženství.
 - b) Svatý stolec bere na vědomí, že podle rakouských právních předpisů, ve všech třídách základních a navazujících škol, zvláštních škol, polytechnic-

kých oborů, všeobecných vyšších škol, středních a vyšších odborných škol, jakož i škol pedagogických bude vyvěšen kříž, pokud bude většina žáků křesťanského vyznání. Tato situace nebude změněna bez dohody se Svatým stolicem.

3. K článku I, § 6 :

Doba nezbytná k tomuto účelu bude určena dohodou mezi diecézním ordinářem a příslušným státním školským úřadem.

4. K článku II, § 2, odstavec 5 :

Při přidělování učitelů, kteří budou státními zaměstnanci ve smyslu článku II, § 2, odstavec 5 zůstane zachována současné praxe, kdy osobám (duchovním, řeholníkům a laikům), navrženým diecézním ordinářem do katolických škol, když splňují požadavky státu na toto zařazení, bude dáována přednost při zaměstnání, respektive při přidělování.

Vídeň, dne 9. října 1962

Za Rakouskou republiku:

Dr. Bruno Kreisky
Dr. Heinrich Drimmel

Za Svatý stolec:

+ *Opilio Rossi*
titulární arcibiskup v Ancyře
Apoštolský nuncius

*Antonín Ignác Hrdina: Texty ke studiu konfesního práva,
I. – Evropa a USA*

Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, Praha, 2006, 322 s.
ISBN 80-246-1095-7

*Texts for Study of State Law on Churches and Religious Societies
I. – Europe and the U.S.*

*Texte zum Studium des Staatskirchenrechts I. – Europa und USA
I testi al studio di diritto ecclesiastico I. – Europa e gli Stati Uniti*

Pro výuku historických právních disciplín na našich právnických fakultách je tradiční studijní pomůckou soubor právních pramenů, které studentům autentičtěji než učební texty zprostředkují „formu mentis“ tvůrců práva v dobách minulých. Je však zřejmé, že v době před rokem 1989 tyto chrestomatie, nazývané tak podle sovětského vzoru, zhusta manipulovaly výběr pramenů a zejména jejich úvodní komentáře tak, aby se, kde to jen bylo možné, stvrzovala oficiální doktrína historického materialismu, zejména pak zdůrazňováním třídního boje a úlohy práva jako nadstavby v příslušné společenskoekonomické formaci. Za takovéto situace je zřejmé, že objektivního a vyváženého posouzení se mj. nedostalo úloze náboženství a církvi pro utváření práva, jakož i vzájemné interakci světské a duchovní moci v průběhu právních dějin. Po roce 1989 bylo již u nás možné tyto nedostatky napravit. Především se opět zavedla výuka konfesního práva, jež se zabývá rovněž historickými souvislostmi právního utváření vztahu státu a církvi, jak o tom svědčí publikace Jiřího Rajmunda Tretery *Konfesní právo a církevní právo z roku 1997* (zejm. str. 55–101) a *Stát a církev v České republice z roku 2002* (str. 18–52). Také manuál *Dějiny evropského kontinentálního práva*, který je prací kolektivu autorů Právnické fakulty UK (2. doplněné vydání je z roku 2004), je příkladem skutečnosti, že výuka dějin práva již v současnosti u nás nezanedbává a nezkresluje otázku úlohy náboženství a církvi ve vztahu ke státní moci.

Co však ještě scházelo do úplné rehabilitace konfesněprávních aspektů dějin práva, byla právě ona chrestomatie jeho pramenů. A vzhledem k tomu, že konfesní právo se ustavičně a velmi rozmanitě v různých zemích vyvíjí, je navíc

logické dovést takový sborník textů až do současnosti. Záslužné práce prvního sestavení konfesněprávních textů ke studiu se ujal Ignác Antonín Hrdina, vyučující konfesní právo na Katolické teologické fakultě UK v Praze. Jejich první, právě vydaný díl mapuje konfesněprávní prameny z dějin práva a částečně i současné právní úpravy v evropských zemích a v USA, zatímco československé prameny má obsahovat plánovaný druhý svazek.

Podstatnou roli hraje v takovém typu sborníku systematizace celé látky. Sestavovatel vhodně zvolil dělení konfesněprávních dějin do čtyř etap, podle nichž nazval také souhrnné kapitoly: I. Od pohanského náboženského monismu ke křesťanskému dualismu (1.–4. stol.); II. Období jednoty křesťanského světa pod dvěma mocemi (4.–16 stol.); III. Období novověkého státního jurisdikcionalismu (16.–18. stol.); IV. Období plurality modelů vztahu státu a církve (od 18. stol. do současnosti). V charakteristikách těchto čtyř období se sestavovatel inspiroval zejména zmíněnou prací J. R. Tretery *Konfesní právo a církevní právo*.

Postoj prvotního křesťanství k veřejné moci dokumentuje sestavovatel čtyřmi úryvky z pavlovské tradice Nového zákona (s. 13–14), které vykazují do značné míry smířlivý tón ve vztazích raných křesťanů vůči římskému Impériu. Bylo by však možno ještě upozornit na daleko temnější hodnocení představitelů státu pod alegorií šelmy jako císařské moci, která si osobovala od poddaných božský kult, jak to líčí novozákonní Zjevení Janovo (Apokalypsa) ve 13. kapitole. Není divu, že podle oficiální marxistické doktríny byla pro svoji „revolučnost“ právě Apokalypsa nejstarším novozákonním spisem. Hrdina však zdůrazňuje právě onu konformní stránku starokřesťanských postojů ke světské moci, a to i přes tehdejší dokumentovaná pronásledování, především císařem Domiciánem: „Modlitba za vládnoucí v tomto světě, uvedená ke konci listu (Klementa Římského Korint'ánům), nebere ohled na excesy jednoho z panovníků a zcela v intencích Nového zákona (ut supra) projevuje střízlivou loajalitu vůči světské moci.“ (s. 14) Pozoruhodná je také skutečnost, že křesťany pronásledoval také ušlechtilý „filosof na trůně“: „Paradoxně právě za vlády Marca Aurelia lze v římském impériu konstatovat zvýšené pronásledování křesťanů.“ (s. 19–20) V souvislosti se zrovnoprávněním a legalizováním křesťanství ediktem (reskriptem) milánským (r. 313), citovaným podle Církevních dějin starokřesťanského historika Eusebia z Cézareje, je ve sborníku reprodukován též přípis císaře Konstantina o restituci církevního majetku (s. 29), což má zřejmý přesah směrem k aktuálním diskusím o téže tematice v České republice.

Z období prolínání světské moci sestavovatel v úvodu ke kapitole II. výslovně zmiňuje teorii o přímé moci církve v časných záležitostech (*potestas directa in*

temporalibus, „kterou zřejmě jako první formuloval ‚monarcha iuris‘ kardinál Hostiensis (Henricus de Segusia, †1271). Existuje jediná křesťanská společnost (‚res publica christiana‘, ‚unitas christianorum‘) a v jejím čele stojí papež.“ (s. 37) Vrcholem těchto papocézaristických snah byl pontifikát papeže Inocence III. (1198–1216), jehož ambici nadvlády nad světskou mocí ‚ratione peccati‘ dokumentuje sestavovatel výňatkem papežského dekretálu „Novit“: „...Ať si tedy nikdo nemyslí, že chceme narušovat nebo krátiť jurisdikci či pravomoc vznešeného francouzského krále, když on sám ani nechce ani nesmí bránit Naši jurisdikci a pravomoci; a když My nestačíme vykonávat vlastní jurisdikci, proč bychom chtěli usurpovat cizí? Avšak Pán v evangeliu řekl: ‚Jestliže proti tobě zhrěší tvůj bratr, jdi a pokárej ho mezi čtyřma očima...‘.“ (s. 65) Z úvodních komentářů vyvstává také upozornění na rozdílnost právních pramenů, které se obvykle zmiňují jakoby jedním dechem. Pro kompilátora slavného „Sachsenspiegel“ platí následující charakteristika: „Repkow se staví kriticky k recepci kanonického práva, což ho vede k přesnému rozhraničení oblasti duchovní a světské moci“ (s. 68), zatímco o něco pozdější „Schwabenspiegel“ zastává „...právní názor nadřazenosti moci duchovní nad světskou, jak vyplývá ze zmiňované teorie dvou mečů.“ (s. 75)

Pro novověký jurisdikcionalismus v období absolutistických monarchií je pak příznačné vychýlení kyvadla na opačnou stranu: nyní je to stát, reprezentovaný samotným panovníkem, který se nejrozmanitějšími způsoby snaží církve omezit. Příznačné je, že nárůst papežské moci v předchozím období i opačný trend v novověkém jurisdikcionalismu jsou provázeny padělkami právních pramenů, které měly za úkol legitimizovat nároky tu církevní, tu světské moci fiktivními normami, stvrzujícími jejich nároky jakoby odpradávná. Prvním případem tohoto druhu je tzv. Konstantinova donace, „...falsum z raného středověku, podle nějž císař Konstantin Veliký po svém přesídlení do Byzance (kol. r. 330) přenechal papeži Silvestru I. (314–335) a jeho nástupcům vládu nad západní polovinou svého impéria.“ (s. 46) V opačné pozici se pak nachází tzv. Silvestrovská bula Štěpánu uherskému: „Bula, podle níž je řádně zvolený a papežem potvrzený uherský král oprávněn zřízovat v Uhrách církevní správu a vládnout jí, je padělkem ze začátku 17. století.“ (s. 110–111) Postupný průnik státu do oblastí, vyhrazených původně církvím, dokumentuje sestavovatel tzv. Politickou ordonancí Holandska z r. 1580, která je „...pozoruhodná tím, že v ní byl vůbec poprvé v právních dějinách zakotven občanský sňatek (tj. sňatek před státním či městským úředníkem), a to obligatorní pro ‚rozkolníky‘ (disidenty) a fakultativní pro příslušníky reformované církve.“ (s. 106)

Více než polovinu celého obsahu publikace věnuje sestavovatel poslední kapitole, v níž mapuje pluralitu modelů vztahu státu a církve, jak se postupně diferencovala v posledních třech stoletích. Právě v této kapitole vyniká specifický rys tohoto sborníku textů ke konfesnímu právu. Nejedná se totiž pouze o sbírku právních pramenů v užším slova smyslu, nýbrž také programových dokumentů. Významným sestavitelovým počinem je především kompletní překlad encykliky papeže Pia XI. „Mit brennender Sorge“ z roku 1937 (s. 173–191), jenž nebyl již po téměř šedesát let vydán. Encyklika je jedním ze tří okružních listů, v nichž Pius XI. kritizoval totalitní režimy. Zatímco úryvek z protifašistické encykliky „Non abbiamo bisogno“ (1931) v publikaci uveden není, nechybí překlady podstatných částí protikomunistické encykliky Divini redemptoris (1937), jakož i encyklik Jana XXIII. a částí dokumentů II. vatikánského koncilu, vážících se tím či oním způsobem k uspořádání vztahů státu a církve.

Období utváření plurality modelů vztahu státu a církve a jeho právních řešení je zároveň obdobím postupného přechodu od zásady *cuius regio eius et religio* k plné náboženské svobodě a k důslednému oddělení státní moci od církvi, jež je předpokladem jejího uskutečňování. Přímou cestou k náboženské svobodě naznačují dokumenty z právních dějin USA, jak o tom svědčí například virginský zákon o náboženské svobodě z r. 1786: „Přijetím tohoto zákona se stala Virginie státem, kde poprvé v dějinách – ještě před francouzskou revolucí a její ‚Deklarací práv člověka a občana‘ – došlo k deatizaci církve, jež do té doby měla ve státě dominantní postavení. Jefferson zde přichází s myšlenkou, která v církvi získala své oficiální postavení až na druhém vatikánském koncilu, že totiž ‚pravda nevznáší svůj nárok jinak než silou pravdy samé‘...“ (s. 133) Na rozdíl od vývoje v USA však prozrazují dokumenty z období francouzské revoluce spíše opačný trend, který vykazuje mnohé paralely s postupem totalitního režimu vůči církvi v Československu po roce 1948. Na jedné straně je zde programové zakotvení náboženské svobody v čl. 10 proslulé Deklarace práv člověka a občana: „Nikdo nesmí být stíhán pro své názory i náboženské, jestliže jejich projev neporušuje veřejný pořádek stanovený zákonem.“ (s. 138) Ještě v témže revolučním roce 1789 však byl vyvlastněn veškerý církevní majetek dekretem francouzského ústavodárného shromáždění o odevzdání církevního majetku k dispozici národa. Pozoruhodné je revoluční pojetí sekularizace církevního majetku jako „odevzdání národu“, připomínající komunistické označování faktického zestátnění za znárodnění. Obdobným vyvlastňovacím právním aktem, který zbavil církev podstatné části jejího majetku, byl v našich podmínkách zákon č. 46/1948 Sb., o nové pozemkové reformě, zatímco nezákonnou likvidaci řeholí v roce 1950

připomíná francouzský revoluční dekret o zákazu řeholních slibů z roku 1790. (s. 139) Pokusy totalitního režimu o vyvázání katolické církve z vazby na Řím, jakož i uzákonění státního souhlasu s výkonem duchovenské funkce (neblaze proslulým § 7 zák. č. 218/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení církvi a náboženských společností státem) pak nacházejí svoji paralelu v civilní konstituci francouzského kléru z téhož roku 1790. (s. 140–141) Shodný je též u obou režimů sled jednotlivých kroků: nejprve odejmutí majetku a teprve na tomto základě vytvoření závislosti kléru na státu s tím, že kdo se odmítne podřítit, bude služby v církvi zbaven. Jakobínskou ústavu pak sestavovatel uvádí jako příklad soupisu práv, jež se nikdy neuskutečnila: „Zejména krvavá náboženská persekuce byla ve flagrantním rozporu s ústavou ‚zaručeným‘ svobodným výkonem kultů (‚le libre exercice des cultes‘).“ (s. 141)

Výběr textů v recenzované chrestomatii je velmi rozmanitý a jsou to právě sestavovatelovy komentáře, které mu dávají jednotící linii. Ta by se ještě více ozřejmila při samotných přednáškách z konfesního práva, jež se u nás jako samostatný obor vyučuje kromě sestavovatelem výslovně zmíněné Katolické teologické fakulty UK také na Právnické fakultě UK a rovněž na Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Otázka vztahu státu a církvi a jeho právního řešení však svým významem daleko přesahuje akademickou půdu a je stále žhavým politikem naší současnosti. Že jeho řešení nebude vždy snadné je zřejmé i z autorem uvedeného příkladu Polska, kde bychom sotva čekali výraznější problémy a obstrukce: „Dne 28. 7. 1993 sjednal Apoštolský stolec s Polskou republikou konkordát, který byl ovšem polskou stranou ratifikován téměř po pěti letech (23. 2. 1998), třebaže v té době byl na papežském stolci Polák Karol Wojtyła a většina Poláků se hlásí ke katolické církvi.“ (s. 135) Tím spíše nelze očekávat automatickou vstřícnost většinové společnosti a politických reprezentací vůči požadavkům církvi v České republice. Znalost konfesněprávních pramenů, které sestavovatel v pestré a rozmanité paletě čtenářům chrestomatie předkládá, by však v našem veřejném prostoru napomohla kultivovanosti, věcnosti a kvalifikovanosti diskuse o těchto otázkách.

Stanislav Příbýl

Stanislav Příbyl: **Ekumenismus a právo**

Husitská teologická fakulta UK v Praze, Edice Deus et gentes,
nakl. L. Marek, Brno, 2006, 194 s., ISBN 80-86263-68-1

Ecumenism and Law

Ökumenismus und Recht

L'ecumenismo e il diritto

Monografie kolegy Stanislava Příbyla *Ekumenismus a právo* představuje jeho disertační práci *Právní zajištění ekumenických vztahů mezi církvemi*, obhájenou na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v roce 2001. Tiskem vyšla v letošním roce (2006) na Husitské teologické fakultě UK v Praze v rámci řešení výzkumného záměru „Církev v českých zemích a otázka nacionalismu – historické problémy, jejich překonání a výhled směrem k mnohonárodnostní a multikulturní evropské společnosti“. Už název práce dává tušit, že půjde o interdisciplinární téma – z církevního práva a z teologie. K obojímu je autor (iuris utriusque doctor a absolvent katolické teologické fakulty) plně kompetentní, a celá jeho práce tuto kompetentnost jen potvrzuje. Autor se přitom neomezuje jen na právní úpravu západní (latinské) církve, reprezentovanou Kodexem kanonického práva z roku 1983, nýbrž paralelně uvádí i normativní úpravu Kodexu kánonu východních církví z roku 1990 (zde však pro jednoduchost zmiňují zásadně jen latinský kodex).

Autor rozdělil svou práci do devíti kapitol.

V první kapitole vymezuje téma práce. Demonstruje, že právo katolické církve, tedy kanonické právo, není brzdou, nýbrž naopak garantem ekumenismu v katolické církvi (v té souvislosti zdůvodňuje, proč jeho pohled nezahrnuje kanonické právo nesjednocených východních církví). Závěrem analyzuje dosud ne příliš frekventovaný pojem „ekumenického práva“.

Druhá kapitola je věnována kanonické recepci ekumenismu, jejíž kořeny jsou v katolické církvi formálně spjaty až s druhým vatikánským koncilem a jeho dekretem o ekumenismu *Unitatis redintegratio*, a jejíž stručně sice, ale jasné normativní vyjádření na rovině obecného originárního práva představuje

Kodex kanonického práva z roku 1983. V této souvislosti se zabývá ne zcela jednoznačným právním charakterem tzv. ekumenického direktáře z roku 1993 (*Direktář k provádění ekumenických principů a norem*). Zmiňuje také „ekumenickou“ encykliku zesnulého již papeže Jana Pavla II., kterému ekumenismus tolik ležel na srdci, *Ut unum sint* z roku 1995. Autor se při tom neostýchá přiznat „více než stoleté zpoždění katolické církve v otázce ekumenismu“.

Třetí kapitola se zabývá právním postavením nekatolických křesťanů z hlediska práva katolické církve. Nejprve vymezuje pojmy „latinská církev“ a „církev“ z pohledu současného Kodexu kanonického práva a porovnává vymezení personální působnosti norem obou latinských kodexů z 20. století. S právním statutem nekatolíků porovnává právní postavení přiznané v katolické církvi katechumenům a analyzuje kanonickoprávní princip „semel catholicus semper catholicus“. Následující oddíly se týkají (alespoň z ekumenického hlediska) choulostivé trestněprávní materie – trestných činů hereze a schismatu a jejich trestání, jakož i „konverze“, tedy (v dikci liturgického předpisu) „přijetí platně pokřtěných v jiné křesťanské církvi do plného společenství katolické církve“. Závěr kapitoly autor věnuje procesní způsobilosti nekatolíků, tj. způsobilosti být stranou sporu v kanonickém soudním řízení.

Čtvrtá kapitola má za předmět institucionální zajištění ekumenických vztahů, a to od roviny univerzální církve reprezentované papežstvím přes církve partikulární a jejich místní územně správní jednotky až po řeholní společnosti a křesťanské konsociace. Zde se snad autor mohl podrobněji věnovat diskutované a velmi praktické otázce po způsobilosti nekatolických křesťanů k „ústavním“ právům katolické církve, zejm. k možnosti jejich členství v těchto konsociacích. Následně autor otevírá kontroverzní téma papežství jakožto jednoho z nejzávažnějších ekumenických problémů. „Samotný CIC/1983 obsahuje mnohá ekumenicky nepřijatelná ustanovení o papeži a papežství“, píše autor, a mluví o „hypertrofii jurisdikčního pojetí papežství“. Skutečně nelze přehlédnout, že platné právo bylo v této záležitosti pouze ne zcela organicky „doplněno“ o aspekt biskupské kolegiality, zatímco vlastní úprava právního postavení papeže zůstává na úrovni kodexu z roku 1917, a tím i na úrovni apoštolské konstituce prvního vatikánského koncilu *Pastor aeternus* z roku 1870. „Žádná z nekatolických církví nebude akceptovat papežský úřad v jeho dnešní skutečně podobě“, říká zcela jednoznačně autor. Chtělo by se dodat: tím méně v jeho podobě právní.

Pátá kapitola, nazvaná „Zvěstování a ekumenismus“, představuje jednotlivé oblasti magisteriálního práva z ekumenických aspektů zakotvených v ekume-

nickém direktáři: ve volné návaznosti na systematiku III. knihy Kodexu kanonického práva je řeč o kázání obecně a homilii zvláště, o katechezích, misiích a církevních vysokých školách, a nad to o ekumenické formaci duchovních.

Šestá kapitola se týká svátosti křtu, a to jak na rovině práva obecného, tak na rovině smluvního práva partikulárního (jmenovitě jde o dohody o vzájemném uznávání křtu mezi církvemi v České republice s komparací analogických smluv ve Spolkové republice Německo). Autor se zde zabývá subjektem udílení této svátosti, její materií a formou nezbytnou ad validitatem actus a konečně problematikou křestních kmotrů. Závěr kapitoly je věnován ekumenickým aspektům další svátosti, která vtiskuje tzv. charakter, a sice biřmování.

„Communicatio in sacris“, tedy – poněkud vulgárně řečeno – mezicírkevní bohoslužebný provoz – je tématem rozsáhlé sedmé kapitoly. Autor analyzuje communicatio in sacris jakožto účast na bohoslužbě jiné církve obecně (v širším smyslu slova), jako konání bohoslužby v kostele (či obdobném posvátném prostoru) jiné církve a jako účast na vybraných svátostech v jiné církvi (tedy communicatio in sacris v užším smyslu slova), přičemž sleduje vývoj právní úpravy od kodexu z roku 1917 do současnosti. Činí tak – obdobně jako kodex – diferencovaně pokud jde o křesťany nesjednocených východních církví a pokud jde o příslušníky západních církví vzešlých z reformace. Neopomíná ani pasáž o možnosti přijímání svátostí nekatolíky. Zmíněna je i právní úprava provedená českým partikulárním právem. Závěrem kapitoly zmiňuje dvě témata, která představují z ekumenického hlediska více či méně neuralgické body: odpustky (ve sjednocených východních církvích prakticky neznámé!) a mariánskou úctu, která katolickou církev spojuje s ortodoxními křesťany, ale ve vztahu k reformovaným církvím znamená doposud určitý problém.

Z hlediska frekventovanosti případů v ekumenické praxi je bezpochyby nejdůležitější předposlední osmá kapitola nazvaná *Smíšená manželství*. Je ovšem třeba konstatovat, že problém takových „smíšených“ manželství, kde jedna strana je katolická a druhá (pokřtěná) nekatolická (mixta religio), dnes zcela ustupuje do pozadí před problematikou takových smíšených sňatků, kde (katolický) křesťan uzavírá manželství s osobou nepokřtěnou (disparitas cultus). Autor v této souvislosti podává přehled vývoje právní úpravy v katolické církvi od kodexu z roku 1917 a zohledňuje při tom jak české partikulární právo, tak liturgické aspekty uzavírání smíšených manželství.

Konečně v deváté kapitole (*Závěrečné poznámky*) autor komentuje vymezení katolické církve a příslušnosti k ní na základě tří tradičních vazeb (doslova „pout“ – vincula): symbolické, liturgické a disciplinární, jejichž kumulativní

přítomnost teprve pro křesťana znamená plné společenství (*plena communio*) s katolickou církví. Sleduje jejich význam – od původně „protiekumenického“ schématu po jasné vymezení, které by představovalo zábranu proti zbrklému a teologicky nekvalifikovanému postupu při žádoucím sjednocování.

Vlastní práci, která je opatřena bohatým poznámkovým aparátem, předchází milý úvod editora a koordinátora projektu Doc. ThDr. Jana B. Láška z Husitské teologické fakulty UK v Praze.

Objektivita a odborná nepředpojatost („padni komu padni“), která neznamena osobní nezainteresovanost na pojednávaném tématu, by měla být příznačná pro každé právní pojednání. Autor s ní k dané problematice důsledně přistupoval, což prosvítá i posledním odstavcem jeho monografie: „Aby však byl náš pohled na možnosti a hranice církevního práva v otázce ekumenismu pokud možno úplný a vyvážený, zkoumali jsme nejen normy ekumenicky otevřené, nýbrž i restriktivní ustanovení, a to s nadějí, že dynamika ekumenického procesu v budoucnosti odstraní jejich současnou potřebnost...“ Ožehavým tématům se autor nevyhýbá a pojednává o nich s potřebným vědeckým odstupem a věcnou vyvážeností.

Analýza právně ekumenických vztahů prozrazuje autorovu vysokou erudici nejen v oblasti kanonického práva katolické církve, nýbrž i v právu nesjednocených východních církví a církví vzešlých z reformace.

Ekumenismus je fenoménem relativně mladým, teoreticky vzešlým z reformované teologie 19. století a prakticky vynuceným zejména nutností spolupráce křesťanských církví za druhé světové války ve 20. století proti antikřesťanskému národnímu socialismu. Na téma ekumenismu bylo nicméně z různých aspektů popsáno, a to i u nás, někdy až příliš mnoho papíru. Z pohledu kanonického práva je Příbylova práce první toho druhu v Čechách; a k tomu mu rád blahopřeji.

Antonín Ignác Hrdina

Damián Němec: Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo

Krystal OP, Praha + Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2006, 215 s., ISBN 80-7195-065-3

Marriage Law of the Catholic Church with Respect to Current Czech Law

Eherecht der katholischen Kirche in Bezug auf das bestehende tschechische Recht

Il diritto matrimoniale della Chiesa cattolica con il riguardo al diritto ceco vigente

Tato kniha vydaná zároveň nakladatelstvím Krystal OP a Karmelitánským nakladatelstvím pojednává o manželském právu v současném kanonickém právu katolické církve latinského obřadu, s ohledem na dřívější kodex kanonického práva z roku 1917, na kodex kánonů východních církví z roku 1990 a také s ohledem na zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů. Jedná se o odbornou monografii, ve které je v základních rysech látka uspořádána podle kodexu z roku 1983, a z tohoto hlediska může práce sloužit jako přehledný komentář ke studiu kánonů současného kodexu kanonického práva.

První kapitola o pojetí a typologii manželství je pro čtenáře velmi důležitá mimo jiné z hlediska terminologického, protože běžně používaná slova z oblasti manželství a rodiny mají v odborné monografii specifický právní význam. Druhá kapitola „Pastorační péče o manželství“ sleduje uspořádání látky a přístup k pastorační problematice podle adhortace *Familiaris consortio* Jana Pavla II. z roku 1981 a může být raději považována za vysvětlení a komentář tohoto posynodálního papežského dokumentu, než za samostatné zpracování tohoto tématu. Navíc jak naznačuje název „pastorační péče“, toto téma by mělo být dále zpracované spíše metodami praktické teologie a náboženské výchovy.

Podstatnou částí této monografie jsou třetí, čtvrtá a pátá kapitola, které pojednávají o minimálních požadavcích způsobilosti k manželství, tj. o překážkách a zákazech, dále o manželkém slibu, resp. o nedostacích manželkého souhlasu, a konečně o právní formě uzavírání manželství. *Matrimonium in fieri* je tu zpracováno ve svých třech základních aspektech velmi důkladně a erudovaně z hlediska kanonického práva s ohledem na platné české právo, jak to slibuje název monografie. K tomu tyto tři kapitoly přinášejí užitečné informativní

historické úvody nebo alespoň odkazy na kodex z roku 1917, které pomohou čtenáři pochopit historické souvislosti právních požadavků.

Šestá a sedmá kapitola pojednávají spíše informativně o důvodech neplatného uzavření manželství a o jednotlivých řízeních ve věcech manželských. Výborně poslouží studentům kanonického práva tím, že v odkazech uvádí jak legislativní prameny, tak také další podrobnější literaturu. Bez dalšího vysvětlení, domnívám se, však budou tyto kapitoly sotva srozumitelné a málo užitečné těm, kteří se ocitají v osobních problematických manželských situacích a hledali by v nich cestu k řešení svých obtížných situací. Ostatně k tomu odborná monografie není zaměřená.

Celkově se dá říci, že jednotlivé kapitoly jsou zpracovány velmi pečlivě a jejich části jdou do různé hloubky a šíře a používají různé metody zpracování tématu. Při četbě je tedy nutno pozorně brát v úvahu, kdy se jedná o legislativní text, kdy se jedná o komentář ke kánonům, kdy se jedná o historický úvod, či kdy jde spíše o pastorační vysvětlení. Je pochopitelné, že při omezeném počtu stran není možné probrat jednotlivé aspekty této látky ve stejné rozsahu a už vůbec ne do posledních detailů. O to ostatně v pedagogicky orientované monografii ani nejde. Práce je psána věcným a srozumitelným stylem, používá přesné termíny, ale není přeplněna cizími slovy. Je opatřena seznamem zkratk, seznamem právních a liturgických pramenů a literatury a také rejstříkem. Co se týká literatury, monografie se odvolává jen na několik nedávno vydaných vědeckých studií a nepolemizuje s nimi, ale vychází spíše ze znalostí anglického, italského, německého a polského komentáře k současnému manželskému kanonickému právu. Takto zpracovaná a vybavená monografie vede čtenáře k tomu, aby při její četbě měl po ruce alespoň kodex kanonického práva, zákon o rodině a posynodální adhortaci *Familiaris consortio*.

Jsem přesvědčen, že tato odborná monografie si najde své místo v české literatuře v oblasti manželského práva na teologických a právnických fakultách a bude pobídkou k dalším studiím jak s kanonickoprávním, tak i teologicko-pastoračním zaměřením.

Jiří Kašný

Dnes Vám predstavujeme*Presented to You Today**Heute stellen wir Ihnen vor**Oggi vi presentiamo***Ústav pre vzťahy štátu a cirkví***Institute for State-Church Relations**Das Institut für die Beziehungen des Staates zu den Kirchen**L'Istituto per i rapporti fra lo Stato e la Chiesa*

Ústav pre vzťahy štátu a cirkví je štátnou príspevkovou organizáciou v priamej pôsobnosti Ministerstva kultúry Slovenskej republiky. Zriadený bol 1. januára 1997 ministrom kultúry SR. Ústav je vedecko-výskumným, informačným, dokumentačným a vzdelávacím pracoviskom s celoslovenskou pôsobnosťou, ktoré sa zaoberá interdisciplinárnym výskumom religiozity, cirkví a náboženských spoločností, náboženských filozofií, kvázináboženských fenoménov a vzťahov štátu a cirkví, a svojou teoretickou, výskumnou, informačnou, dokumentačnou, konzultačnou, poradenskou, edičnou a organizačnou činnosťou sa usiluje o rozvoj poznania v skúmanej oblasti.

V rámci svojich základných činností a funkcií predovšetkým realizuje analytický a komparatívny výskum religiozity, cirkví a náboženských spoločností, náboženských filozofií, kvázináboženských fenoménov a vzťahov štátu a cirkví. Zhromažďuje informácie v skúmanej oblasti, sprístupňuje a šíri vedecké poznatky, spolupracuje s domácimi a zahraničnými inštitúciami zaoberajúcimi sa touto problematikou, rieši vedeckovýskumné úlohy a spolupracuje na vedeckovýskumnej činnosti iných inštitúcií, prezentuje výsledky svojej práce prostredníctvom edičnej, vydavateľskej a propagačnej činnosti, organizuje vedecké, informačné, odborné a vzdelávacie aktivity a podujatia súvisiace s predmetom svojej činnosti.

Ústav vykonáva odborné a konzultačné činnosti pre ústredné orgány štátnej správy, najmä pre svojho zriaďovateľa (ministerstvo kultúry), pre orgány štátnej správy a ďalšie inštitúcie. Prirodzene tiež nadväzuje priame vzťahy v oblasti svojej činnosti so subjektmi doma i v zahraničí a vstupuje do medzinárodných

združení a projektov. Aktívne spolupracuje s domácimi štátnymi, cirkevnými, vedeckými, kultúrnymi, vzdelávacími ustanovizňami a občianskymi združeniami i zahraničnými inštitúciami zaoberajúcimi sa predmetnou problematikou. Venuje sa tiež psychologicko-poradenskej činnosti pre jednotlivcov, resp. ich rodinných príslušníkov v prípadoch negatívneho pôsobenia náboženských spoločenstiev.

Z hľadiska strednodobého výhľadu organizácie sa pracovisko v súčasnosti zameriava na Výskum religiozity a Analýzu vzťahov štátu a cirkví.

V rámci Výskumu religiozity ide o stále činnosti ako monitorovanie pôsobenia cirkví v spoločnosti, zber, sumarizáciu a sprístupnenie základných informácií o registrovaných cirkvách a náboženských spoločnostiach v SR, zhromažďovanie a spracovávanie štatistických údajov o registrovaných cirkvách a náboženských spoločnostiach prostredníctvom štatistických výkazov.

Realizuje terénny výskum novej a netradičnej religiozity a kvázireligiozity (funkčných alternatív religiozity). Následne sa venuje sa analýze pôsobenia nových náboženských smerov na Slovensku, ako aj štúdiu náboženského extrémizmu resp. extrémizmu s náboženskými prvkami. Ústav systematicky buduje a aktualizuje informačnú databázu z oblasti novej a netradičnej religiozity.

V rámci Analýzy vzťahov štátu a cirkví ide najmä o dlhodobý výskum vývoja vzťahov štátu a cirkví na Slovensku a vo svete, získavanie a analýzu informácií s dôrazom na problematiku konfesných systémov v multikultúrnych prostrediach, registráciu cirkví, financovanie a pôsobenie cirkví vo verejnom priestore.

Ústav sa tiež usiluje vykonávať monitoring informácií a ich sprostredkovanie orgánom štátnej správy, odbornej a laickej verejnosti.

V strednodobom výhľade sa ÚVŠC bude venovať úlohám predloženým zriaďovateľom, ktoré sa týkajú zmluvnej základni SR s cirkvami a náboženskými spoločnosťami, problematike reštitúcií, vývoju štátno-cirkevných vzťahov v postkomunistických krajinách a krajinách EÚ a aktivitám cirkví a náboženských spoločností v špecifických oblastiach verejnej sféry. Taktiež by rád realizoval hodnotový výskum v neregistrovaných náboženských spoločenstvách pôsobiacich na Slovensku.

Ústav pre vzťahy štátu a cirkví sa usiluje o rozvíjanie odbornej spolupráce na národnej a medzinárodnej úrovni s odborníkmi a inštitúciami relevantného zamerania. Zapája sa do projektu RAXEN (Európska informačná sieť o rasizme a xenofóbii) v spolupráci so slovenským národným centrom, občianskym združením Ľudia proti rasizmu. Spolupracuje s Ekumenickou spoločnosťou pre štúdium siekt pri ERC v SR, redakciou časopisu Rozmer, s Inštitútom bezpeč-

nostných a obranných štúdií Ministerstva vnútra Slovenskej republiky (praktickým výstupom sú publikácie venujúce sa bezpečnostným rizikám, súvisiacim s nábožensko-kultúrnymi rozdielmi a vojenskou prítomnosťou Ozbrojených síl SR na zahraničných misiách).

Medzinárodná spolupráca v oblasti cirkví, nových náboženských hnutí a súvisiacej problematiky prebieha nielen na báze výmeny informácií s partnerskými organizáciami a inštitúciami v zahraničí (napr. Inštitút pre právo a náboženstvo Viedenskej univerzity, Referát pre svetonázorové otázky Viedenského arcibiskupstva, talianske Centrum výskumu nových náboženstiev v Turíne, Medzinárodné centrum pre výskum práva a náboženstva Univerzity Brigham Younga v Provo, Univerzita v Szegede, Spoločnosť na ochranu rodiny a osobnosti v Kyjeve a iné). V poslednom období ústav nadviazal spoluprácu s Interdisciplinárnym centrom pre štúdium náboženstiev a laicity v Bruseli, Medzinárodným združením pre históriu náboženstiev, Medzinárodným multináboženským a interkultúrnym centrom v Sarajeve, Centrom ruských a východoeurópskych štúdií Arizonskej štátnej univerzity, Európskou asociáciou pre štúdium náboženstiev, Štátnou univerzitou v Rostove na Done, Úniou ruských religionistov a Svetovou konferenciou náboženstiev za mier Európa (WCRP Europe). Pracovisko naďalej spolupracuje so Spoločnosťou pre cirkevné právo v Prahe, Európskou federáciou výskumných a informačných centier o sektárstve, Medzinárodnou spoločnosťou pre štúdium sociológie náboženstva, Asociáciou pre medzinárodný výskum náboženstiev v strednej a východnej Európe, Medzinárodnou sociologickou asociáciou a Spoločnosťou pre vedecký výskum náboženstva.

Počas krátkej existencie a pri relatívne malom počte odborných pracovníkov (5) realizoval ústav viacero odborných projektov a podujatí. Z posledných možno spomenúť medzinárodné konferencie Islam v Európe (v spolupráci s Centrom pre európsku politiku), Náboženská skupina ako potenciálny zdroj závislosti, Úloha posvätných textov v žitom náboženstve, Duchovné korene Európy a súčasnosť, Fenomén duchovného vodcu (so všetkých konferencií boli vydané zborníky prednášok).

Z ostatných knižných výstupov, ktoré boli realizované v Ústave pre vzťahy štátu a cirkví možno uviesť New Age, Moderné náboženstvo, Sociálny aspekt náboženstva, Duchovná scéna na Slovensku, Cirkev a ľudské práva, Islam v súvislostiach, Terorizmus v náboženskom kontexte, Ekonomické zabezpečenie cirkví a náboženských spoločností, Religiozita na Slovensku, Nová religiozita, Štát a cirkev v postsocialistickej Európe, Náboženské výnimky, Európa a nové náboženské hnutia. Každoročne ústav vo svojej ročenke publikuje prehľad cir-

kevno-politických udalostí na Slovensku a vo svete, ako aj relevantné odborné výstupy svojich spolupracovníkov a hostí.

V rámci externých projektov, ktorých sa pracovníci ústavu zúčastnili patria k najvýznamnejším State and Church in the European Union, EUREL a Politik und Religion in einer erweiteren EU.

Alternatívne liečebné metódy s presahmi do náboženstiev, Ženy a náboženstvá, Náboženstvá na Balkáne, Výhrady vo svedomí: cesta k hľadaniu spravodlivosti práva – to sú názvy aktuálne prebiehajúcich projektov na pôde pracoviska. Ústav pre vzťahy štátu a cirkví s radosťou rozšíri „rodinu“ svojich spolupracovníkov či už v rámci uvedených projektov, alebo v rámci iných foriem spolupráce so subjektmi alebo jednotlivcami s podobnými oblasťami záujmu.

*ThLic. Michaela Moravčíková
riaditeľka Ústavu pre vzťahy štátu a cirkví*

Jakubovo nám. 12
P. O. Box 57
810 00 Bratislava 1
Slovenská republika
Telefón: +421-2-52 73 32 36-7, 52 92 04 08
Fax: +421-2-52 73 32 36
Internet: www.duch.sk
E-mail: uvsc@ Duch.sk

Ze Společnosti pro církevní právo

Aus der Gesellschaft für Kirchenrecht

Dalla Società per il diritto delle Chiese

Přednášky v cyklu Působení práva ve společnosti a církvi

Po přednášce z 26. ledna 2006 o inkorporacích na farní úrovni, která se konala na KTF UK v Praze a o níž jsme informovali v minulém čísle, následovala dne 25. dubna 2006 v čítárně pražského dominikánského kláštera prezentace knihy ICDr. JUDr. Stanislava Příbyla, Ph.D., která právě vyšla pod názvem Ekumenismus a právo jako první svazek ediční řady vydávané Husitskou teologickou fakultou Univerzity Karlovy pod názvem *Deus et gentes*. Po úspěšné řadě knih, které tatáž fakulta vydala zejména v ediční řadě *Pontes Pragenses*, jde o zahájení nové etapy vydavatelské činnosti.

Slavnostní projev při prezentaci pronesl Doc. ThDr. Jan Blahoslav Lášek, proděkan Husitské teologické fakulty Univerzity Karlovy. Představil jak nově vydanou knihu, tak jednotlivé ediční řady publikací HTF UK. S vlastní přednáškou – uvedením do problematiky – vystoupil poté autor prezentované publikace Stanislav Příbyl. Následovala bohatá diskuse, jíž se mj. zúčastnil biskup Církve československé husitské v Hradci Králové Štěpán Klásek. O knize blíže informujeme v rubrice Anotace a recenze tohoto čísla *Revue církevního práva*.

Rozšíření spolupracovníků ve vedení SPCP

Funkci tajemníka Společnosti pro církevní právo a vedoucího administrace našeho časopisu od dubna 2006 vykonává Ing. Jiří Vaingát z Prahy-Modřan.

Gratulace členům SPCP

JUDr. Tomáš Capoušek, advokát v Praze, obhájil v prosinci 2005 na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze disertační práci na téma *Aktuální otázky dokazování a obdržel akademický titul Ph.D.*

JUDr. Daniel Spratek z Třince složil v únoru 2006 úspěšně soudcovské zkoušky. Působí jako asistent senátu správního soudnictví Krajského soudu v Ostravě.

JUDr. Tomáš Pietak ze Smilovic v okrese Karviná úspěšně ukončil Graduate Program na Harvard University School of Law a získal titul LL.M.

Naše spolupracovnice a překladatelka JUDr. Markéta Trimble Landová Ph.D. z Prahy složila na Stanford University School of Law v Kalifornii závěrečné zkoušky a získala titul J.S.M. (Masters of the Science of Law).

Sestra Michaela Pitterová FMA (salesiánka) obhájila dne 28. června 2006 na Papežské Lateránské univerzitě v Římě doktorskou práci na téma *Katolická škola ve střední Evropě* a získala doktorát obojího práva.

Student právnické fakulty UK v Praze Milan Kučera a MUDr. Květa Tláškalová uzavřeli dne 29. dubna 2006 svátostný sňatek v kostele Panny Marie Sněžné v Praze.

Úmrtí

Dne 31. července 2006 zemřel v Praze po dlouhé nemoci A.R.D. Pavel Grimmig, pracovník Interdiecézního soudu v Praze, kanovník a emeritní děkan Královské kolegiální kapituly na hradě Karlštejn, v letech 1990–2003 farář v Praze-Podolí. Byl od počátku členem Společnosti pro církevní právo a horlivým účastníkem jejích akcí. *Requiescat in pace!*

Záboj Horák

From the Church Law Society

Lectures from the Lecture Series *The Effects of Law on Society and the Church*

In the previous volume of the Review we reported on the conference on incorporations at the parish level that took place on 26 January 2006 in the Catholic Theological School of Charles University. This conference was followed on 25 April 2006 by a presentation of the new book by ICDr. JUDr. Stanislav Příbyl, Ph.D. The book, entitled *The Ecumenism and the Law*, was published as the first book in the series *Deus et gentes* of the Hussite Theological School of Charles University. This series represents a new stage in the publishing activities of the School following the successful line of books previously published by the School, particularly the books in the *Pontes Pragenses* series.

The introduction to the presentation was given by Doc. ThDr. Jan Blahoslav Lášek, a Vice-Dean of the Hussite Theological School of Charles University. He presented not only the newly issued book but also the various individual edition series of the School. Stanislav Příbyl, the author, later gave a lecture – an introduction to the issue. There was a lively discussion following the lecture which included, among other participants, Štěpán Klásek, a Bishop of the Czechoslovak Hussite Church in Hradec Králové. We provide more information about the book in Abstracts and Recensions in this volume of the Review.

New Colleague in the Church Law Society Leadership

Since April 2006 Ing. Jiří Vaingát from Prague-Modřany has been the secretary of the Church Law Society and the head of the administration of the Church Law Review.

Congratulations to Church Law Society Members

In December 2005 JUDr. Tomáš Capoušek, an attorney in Prague, defended his dissertation “Current Issues of Evidence“ at the Law School of Charles University in Prague and received a Ph.D. degree.

A cooperator of the operational committee of the Church Law Society and contributor to the Society website, JUDr. Daniel Spratek, from Třinec, successfully passed his judicial examination in February 2006. Currently he is an assistant to the administrative justice senate of the Regional Court in Ostrava.

JUDr. Tomáš Pietak, from Smilovice in the Karviná district and a member of the Society, successfully completed the Graduate Program at Harvard Law School and received an LL.M. degree.

In May 2006 JUDr. Markéta Trimble Landová, Ph.D., of Prague, and our cooperator and translator, completed the Stanford Program in International Legal Studies at Stanford Law School and received a J.S.M. degree.

On 28 June 2006 Sister Michaela Pitterová, FMA, defended her doctoral thesis “Catholic School in Central Europe” at the Pontifical Lateran University and received a doctoral degree.

Milan Kučera, a student of the Law School of Charles University in Prague and a member of the Society leadership, married MUDr. Květa Tláskalová. The ceremony took place on 29 April 2006 in the Church of Our Lady of the Snow in Prague.

Memorial

On 31 July 2006 A.R.D. Pavel Grimmig passed away following a lengthy illness. He was an employee of the Interdiocesan Court in Prague, the residential canon, and Dean Emeritus of the Royal Collegiate Chapter at Karlštejn Castle. From 1990–2003 he was a parish priest in Prague-Podolí. He was one of the first members of the Church Law Society and an active participant in the Society’s events.

Záboj Horák

Krátké zprávy

Kurze Nachrichten

Le notizie corte

Konference spolupracovníků grantového projektu Československé právo a právní věda v meziválečném období v Herbertově

Ve dnech 4.–6. dubna 2006 se v rekreačním zařízení Českého vysokého učení technického, které se nachází v Herbertově, okres Český Krumlov, konalo zasedání spolupracovníků grantového projektu „Československé právo a právní věda v meziválečném období (1918–1939) a jejich místo ve Střední Evropě“. Zasedání předsedal Prof. JUDr. Dr.h.c. Karel Malý, DrSc., ředitel Ústavu právních dějin Právnické fakulty UK a emeritní rektor Univerzity Karlovy, který je také hlavním řešitelem grantového úkolu. Zasedání se zúčastnili zástupci právnických fakult z České republiky a Slovenska, České akademie věd, Institutu Maxe Plancka pro evropské právní dějiny ve Frankfurtu nad Mohanem a dalších pracovištích. Účelem grantu, který je podporován Grantovou agenturou ČR, je podat komplexní obraz práva a právní vědy v období První Československé republiky v letech 1918–1938. Členové řešitelského kolektivu zpracují analýzu jednotlivých právních oborů v ČSR (právní dějiny, právo římské, právo církevní a konfesní, právo občanské, obchodní, trestní, správní, ústavní atd.). Výsledky budou prezentovány na mezinárodní konferenci plánované na září 2008 a publikovány ve sborníku.

Druhou publikací, připravovanou autorským kolektivem, je antologie československé právní vědy 1918–1938 s pojednáními o životě a dílech předních představitelů československé právní vědy bez rozlišení národní příslušnosti, kteří pracovali v uvedeném období. Na projektu spolupracují vedle českých a slovenských badatelů také odborníci z Německa, Polska, Rakouska a Maďarska.

Akademický výbor České křesťanské akademie zasedal

V sobotu 10. června 2006 proběhlo v aule Emauzského kláštera v Praze pravidelné zasedání akademického výboru. Je to značně početný „senát“, jehož zasedání se kromě prezidenta, viceprezidentů, ústředního ředitele a dalších

pracovníků ústředí účastní i ředitelé a další zástupci 13 ústředních sekcí akademie a 66 místních skupin.

V první části jednání byla zhodnocena činnost akademie od minulého zasedání akademického výboru na sklonku roku 2005 a přednesena zpráva o hospodaření za rok 2005.

V závěru první části gratuloval prezident ČKA Prof. ThDr. PhDr. Tomáš Halík přítomnému Doc. JUDr. Jiřímu Rajmundu Treterovi k úspěšnému výsledku profesorského řízení na Univerzitě Karlově, zejména k obdržení naprosté většiny hlasů členů Vědecké rady Univerzity Karlovy po akademické rozpravě, která se konala v Karolinu ve čtvrtek dne 25. května 2006.

V druhé části jednání akademického výboru byl přijat větší počet nových individuálních členů ČKA a ustavena nová, v pořadí již 67. místní skupina, a to v Milíně. Místní skupiny vznikají v různých městech a větších obcích České republiky. Zpočátku, od roku 1990, byly zakládány jen na území Čech, ale před několika lety došlo k dohodě s Moravskoslezskou křesťanskou akademií o tom, že i na Moravě a ve Slezsku může Česká křesťanská akademie zakládat své vlastní místní skupiny, což se skutečně stalo. Je nadějným zjevem, že Česká křesťanská akademie stále rozšiřuje svou působnost jak věcnou, tak geografickou, a že téměř při každém zasedání akademického výboru dochází k vyslovení souhlasu se vznikem jedné nebo i několika místních skupin kdekoliv v Čechách, na Moravě i ve Slezsku.

V třetí části uvedeného sobotního zasedání podali přítomní zástupci odborných sekcí a místních skupin z celé republiky zprávu o činnosti v uplynulém půlroce. Za právní sekci České křesťanské akademie vystoupil její ředitel Doc. JUDr. Jiří Rajmund Tretera se stručnou zprávou o akcích pořádaných Společností pro církevní právo, která je nejen kolektivním členem České křesťanské akademie, ale vykonává i funkce její právní sekce.

Katedrála pražské arcidiecéze náleží církevnímu vlastníku

Denní tisk přinesl zprávu, že Městský soud v Praze dne 16. června 2006 ukončil třináct let trvající spor o určení vlastnictví ke katedrále pražské arcidiecéze a přílehlým budovám tak, že vlastnické právo přiznal příslušným církevním právnickým osobám. O zahájení nového řízení před uvedeným soudem jsme referovali v Revue církevního práva č. 32 – 3/05 na s. 279. Případné použití mimořádného opravného prostředku (dovolání) nic nemění na právní moci rozsudku.

Záboj Horák

Brief News

The Conference of the Collaborators in the Grant Project *The Czechoslovak Law and Legal Science Between the World Wars* in Herbertov

On 4–6 April 2006 a conference was held for those who are collaborating in the grant project *The Czechoslovak Law and Legal Science Between the World Wars (1918–1939) and its Position in Central Europe*. The conference took place in the Český Krumlov district in the recreation facility of the Czech Technical University in Herbertov. The conference was chaired by Professor JUDr. Dr.h.c. Karel Malý, DrSc., the Director of the Legal History Institute of the Law School of Charles University in Prague and President Emeritus of Charles University, who is also the leader of the grant project. The conference was attended by representatives of law schools from the Czech Republic and Slovakia, the Czech Academy of Sciences, the Max Planck Institute for European Legal History in Frankfurt am Main and many other institutions.

The purpose of the grant project, which has been supported by the Grant Agency of the Czech Republic, is to provide a complete picture of the law and legal science in the period of the First Czechoslovak Republic in 1918–1938. The project team members will prepare analyses of the individual fields of law in the Czechoslovak Republic (legal history, Roman law, church law and state law on churches, civil law, commercial, criminal, administrative, constitutional law, etc.). The results will be presented at an international conference planned for September 2008 and will be published in a collection.

A second publication, which is being prepared by a collective of authors, is an anthology of the Czechoslovak legal science in 1918–1938 and includes texts on the lives and work of the important representatives of Czechoslovak legal science who worked in that period, regardless of their nationality. In addition to Czech and Slovak scientists, there are also experts from Germany, Poland, Austria and Hungary cooperating in this project.

The Meeting of the Academic Council of the Czech Christian Academy

On Saturday, 10 June 2006, a regular meeting of the Academic Council took place in the main hall of the Emauzy Monastery in Prague. The Council is a “senate” meeting of the president, vice-presidents, general director, other employees

of the center of the Academy and also directors and other representatives of 13 sections of the Academy and 66 local groups.

In the first of three parts of the meeting the activities of the Academy since the previous meeting at the end of 2005 were evaluated; also, the 2005 economic report was presented.

At the end of the first part of the meeting the president of the Academy, Professor ThDr. PhDr. Tomáš Halík, congratulated Doc. JUDr. Jiří Rajmund Tretera for the affirmative decision in his professorship candidacy at Charles University, particularly for his receiving an absolute majority of votes of the members of the Scientific Council of Charles University. The voting took place after an academic discussion held in the Karolinum on Thursday, 25 May 2006.

In the second part of the meeting, a significant number of new individual members were accepted to the Academy and a new – 67th – local group was established in Milín. Local groups are being created in various towns and larger villages throughout the Czech Republic. At the beginning, starting in 1990, groups were being established only in Bohemia, but in the past few years since an agreement with the Moravian-Silesian Christian Academy was reached, the Czech Christian Academy may also establish local groups in Moravia and Silesia. This is now happening, and it is hoped that the Czech Christian Academy will continue to enlarge its activities not only in subject-matter but also geographically. At almost every meeting of the Academic Council consent is given for the establishment of one or more new local groups in Bohemia, Moravia and Silesia.

In the third part of the Council meeting the representatives of the expert sections and local groups from the entire country presented their 2005 activity reports. Doc. JUDr. Jiří Rajmund Tretera, the director of the legal section of the Czech Christian Academy, presented a brief report about the events organized by the Church Law Society, which is not only a corporate member of the Czech Christian Academy but also acts as its legal section.

The Cathedral of the Prague Archdiocese Belongs to the Church

Czech daily newspapers reported that on 16 June 2006 the City Court of Prague finalized a thirteen-year-old lawsuit regarding the ownership of the Cathedral of the Prague Archdiocese and its adjacent buildings. The Court ruled on the ownership in favour of the Church legal entities. We reported about the then newly-opened proceedings in the matter before the Court in the Church Law Review No. 32 – 3/05, p. 279.

Naše akvizice

Our Acquisitions – Unsere Akquisitionen – Le nostre acquisizioni

BEŇA, Jozef, *Pramene k dejinám práva, Starovek*, Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Bratislava, 2006, 376 s., ISBN 80-7160-095-4.

DAMOHOŘSKÁ, Pavla, *Šma Jisra'el*, Karolinum, Praha, 2006, 149 s., ISBN 80-246-1094-9.

DYDUCH, Jan, GÓRALSKI, Wojciech, GÓRECKI, Edward, KRUKOWSKI, Józef, SITARZ, Mirosław, *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, tom II., 1, księga II., Lud Boży, Pallottinum, Poznań, 2005, 484 s., ISBN 83-7014-524-8.

HRDINA, Antonín Ignác, *Texty ke studiu konfesního práva*, I., Evropa a USA, Karolinum, Praha, 2006, 321 s., ISBN 80-246-1095-7.

KRÁL, Václav, *Procházky paměti aneb advokát na cestách*, vlastním nákladem, 2006, 129 s.

NĚMEC, Damián, *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, Krystal OP, Praha, + Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 215 s., ISBN 80-7195-065-3.

VLČEK, Vojtěch, *Kříž jsem hlásal, kříž jsem snášel*, Rozhovory s kněžími a řeholníky pronásledovanými za komunismu v letech 1948–1989, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2006, 398 s., ISBN 80-7192-688-4.

Jana Nosková

Ukázky z připravovaného slovníku církevního práva (5)

From the Prepared Dictionary of Church Law

Passagen Aus dem vorzubereitenden Lexikon des Kirchenrechts

Dal nascente dizionario di diritto canonico

Absoluce

a. svátostná

rozhřešení, tj. zproštění hříšníka hříchů v minulosti spáchaných, učiněné knězem při udělování → svátosti smíření (neboli svátosti pokání), a to v církvích, které tuto svátost uznávají a udělují; v katolické církvi je tato a. udělována individuálně, event. výjimečně, a za přesně stanovených podmínek společně; v některých církvích převažuje společné udělování;

a. generální

v některých řeholních společenstvích prominutí provinění proti řádové kázni, např. proti řádovým → observancím (tedy nikoliv prominutí hříchů) příslušným řeholním představeným; bývá udělována společně.

Adiafora, adiaforní, adiaforon

1. něco, co lze v liturgii, teologii neb právu volit, resp. zaměňovat;
2. něco, co má menší důležitost.

Adopce

→ osvojení.

Adorace

1. individuální nebo společné, krátké i déle trvající vzývání → svátosti Eucharistie, a to obvykle před Eucharistií přítomnou ve → svatostánku nebo před Eucharistií vystavenou v → monstranci (výjimečně v → kalichu); jde o vzývání Krista, přítomného zpravidla pod → způsobou chleba (výjimečně pod → způsobou vína), resp. prožívání společenství s ním;
2. jakékoli náboženské vzývání jiné bytosti; lze použít v přeneseném (poetickém) smyslu slova i pro světskou oblast.

Alokuce

krátká promluva papeže k návštěvníkům, resp. jejich oslovení papežem.

Dikasterium

označení sborových orgánů římské → kurie; latinizovaný výraz, který ve své původní podobě – *dikasterion* – označoval jeden z mnoha typů soudních sborů v antickém Řecku.

Evangeliář

kniha, obsahující čtyři Evangelia nebo čtení ze čtyř Evangelíí na jednotlivé neděle a → svátky, užívaná při bohoslužbách některých církví jako → liturgický předmět; v případě mimořádného provedení vazby zdobené někdy i drahokamy může mít charakter → *preciosa*.

Kondukt

pohřební průvod jako součást projevu úcty a zdvořilosti k pohřbívanému nebožtíkovi a jako součást pohřební bohoslužby určitého náboženského společenství.

Liturgické knihy

→ liturgické předměty.

Liturgické oděvy

→ liturgické předměty.

Liturgické předměty

předměty (a oděvy) používané při bohoslužbách podle liturgických předpisů příslušného náboženského společenství; mohou být ve vlastnictví právnické osoby příslušného náboženského společenství, nebo ve vlastnictví jiných osob; liturgické předpisy některých církví stanoví, že před prvním liturgickým užitím má být některý takový předmět (oděv jen výjimečně) v bohoslužebném obřadu posvěcen (požehán) nositelem příslušného církevního úřadu a tím vyňat z možnosti být → *zcizován* za náhradu; za liturgický předmět svého druhu lze snad považovat i některé knihy náboženského obsahu vrcholného charakteru při liturgii používané, např. → *Tóru* nebo → *Evangeliář*.

Magistērium

je v nauce katolické církve

1. její učitelské poslání (*mūnus docendī*, v úředním překladu *učitelský úřad*), vztahující se k → *pokladu víry* (dēpositum fideī), který byl Kristem církvi svěřen a který má církev chránit, uchovávat a předávat;

2. realizace tohoto poslání výroky orgánů katolické církve, kterým je shora uvedený učitelský úřad svěřen (tj. výroky → Apoštolského stolce, nejčastěji → Kongregace pro nauku víry, a výroky → světového sboru biskupů); kromě nevelkého množství papežských výroků učiněných ve věcech víry a mravů → *ex cathedrā* (slavnostním způsobem), které jsou podle zvláštního dogmatu považovány za neomylné, jde – a to většinou – o další výroky velké závažnosti, které dogmatická věda označuje zkratkou → *dē fide*.

Monstrance

→ liturgický předmět, v němž se v latinské církvi vystavuje Eucharistie pod → způsobou chleba.

Osvojení (adopce)

právní akt, kterým světská autorita svěří manželům (osvojitelům), případně jedné osobě (osvojiteli) dítě (osvojence) tak, že osvojitelé jsou napříště považováni za rodiče dítěte; církve přijímají světské osvojení za závazné také pro svůj právní řád; v CIC/1983 i CCEO je stanoveno, že „legální příbuzenství“ vzniklé osvojením je překážkou k uzavření církevního manželství v linii přímé i v stanovených stupních linie boční.

Patrocīnium

zasvěcení → kostela katolického Nejsv. Trojici, Duchu svatému, událostem ze života Panny Marie (např. Nanebevzetí Panny Marie), jednotlivým světcům a andělům, kteří se tím stávají zvláštními duchovními patrony kostela a kostel se podle nich nazývá (nese jejich titul); zasvěcení jednotlivých kostelů mohou být v průběhu dějin měněna a doplňována; den, kdy se zasvěcení oslavuje, patří mezi → výroční slavnosti kostela a může se měnit podle změn (posunů) svátků v církevním kalendáři, zatímco den výročí posvěcení kostela je stálý.

Perfekcionismus náboženský (výlučnost náboženská)

presvědčení určitého náboženského společenství, že je jediným pravým a výlučným náboženstvím; někdy bývá považován za typický znak náboženských skupin označovaných jako → sekty (tzv. sektářský perfekcionismus), což je značně nepřesné: některé ze skupin označovaných jako „sekty“ takto nesmyslely, a naopak v proměnách času tak smýšlely či smýšlely i některé směry světových náboženství, které obvykle za sekty označovány nebývají.

Posvícení

→ výroční slavnost kostela.

Pouť (náboženská)

1. cesta, kterou vyznavač určitého náboženství koná k návštěvě nějakého posvátného místa nebo svatyně (viz → budovy a prostory bohoslužebné) svého náboženství;
2. poutní slavnost: jedna z → výročních slavností kostela.

Preciōsum

→ liturgický předmět mimořádné hodnoty (umělecké, materiální).

Procesí

náboženský průvod, který je druhem bohoslužby a současně požehnáním městu (obci), kterým průvod prochází; jde o projev dobré vůle věřících příslušné náboženské pospolitosti vůči takovému městu (obci) a jeho obyvatelům;

1. v latinské církvi jde především průvod Božího Těla, tedy s Božím Tělem, které biskup nebo kněz nese v → monstranci;
 2. v různých církvích bývá v některých procesích nesena jako projev přiměřené náboženské úcty socha či obraz (ikona) Bohorodičky nebo dalších světců;
 3. v některých protestantských církvích průvod obcí (městem) se zastávkami k modlitbě a předčítání Písma svatého, zpravidla nazývaný spíše jen jako náboženský průvod;
 4. za zvláštní druh procesí lze považovat modlitební průvod → náboženské společnosti Hare Krišna;
- pohřební průvod (→ kondukt) nebývá jako procesí označován, stejně tak ani křížová cesta i taková, která se koná mimo kostel.

Profánní

světský, určený k světskému, nenáboženskému užití; antonymum ke slovu → sakrální.

Prozelyta (proselyta)

ten, kdo nedávno přijal určitou náboženskou víru, jinou, než jakou zastával dosud; novovětec; v Novém zákoně je tento výraz používán pro bývalé pohany, kteří po svém vnitřním obrácení k židovství tuto víru na rozdíl od „bohabojných“ (tj. pouhých sympatizantů se židovstvím) přijali i rituálně (v případě mužů včetně obřízky).

Prozelytismus (proselytismus)

úsilí náboženských společenství rozšířit se získáváním → prozelytů; z dějinného hlediska jde o řádný projev náboženského vyznání a svobody; jeho omezování světskou mocí je projevem náboženské nesvobody; některá náboženská společenství dnes považují p. za brzdu a popření → ekumenismu, některá dokonce

považují odchod svých členů do jiného vyznání za trestný čin (islám, katolictví) nebo aspoň za čin opovrženímhodný (židovství).

Sakrální

zasvěcený, resp. oddělený k výlučně náboženským účelům; antonymum ke slovu → profánní.

Sekta

označení pro náboženskou skupinu, která je mluvčímu z nějakého důvodu nesympatická; někdy označení pro vedlejší, odštěpený proud vedle hlavního náboženského směru; téměř vždy jde o označení hanlivé a dobově proměnlivé; při adresném použití může být kvalifikováno jako naplnění skutkové podstaty trestného činu hanobení náboženství či jiného podobného deliktu; pochází snad od lat. sequor = následuji (určitého jednotlivce v jeho názorech) nebo lat. secō = odděluji; → perfekcionismus může, ale nemusí být znakem takových skupin.

Svatostánek

lat. tabernaculum, je schrána v bohoslužebných prostorách některých církví, v níž se uchovává Eucharistie pod → způsobou chleba.

Svátek

protiklad všedního dne; zvláštní den, který je slaven světským nebo náboženským společenstvím k uctění památky významné události, někdy spojovaný i s pracovním klidem; ve většině náboženství a vyznání má větší počet dnů v roce charakter svátku;

s. zasvěcený

v katolické církvi latinské takový svátek, který je postaven na roveň neděli; v CIC/1983 jsou tyto svátky v počtu 10 dnů vypočítány; věřící mají ve veřejnosti usilovat, aby tyto svátky byly uznány za dny pracovního klidu; liturgicky vždy patří mezi slavnosti;

slavnosti, svátky: dva stupně liturgické oslavy svátečních dnů v katolické církvi latinské; za třetí stupeň oslavy význačných dnů lze považovat **památky**.

Tóra

neboli Zákon, řecky Pentateuch: pět knih Mojžíšových; toto rozdělení do pěti knih naznačuje také další, slavnostní hebrejské označení Tóry jako Chamiša chumšej Tora, Pět pětin Tóry;

1. první část židovské Bible; podle židovského pojetí má vyšší stupeň závaznosti než ostatní části Bible;
2. prvních pět knih v první části křesťanské Bible, tj. ve Starém zákoně (Písmu svatém Starého zákona); jde o identický text jako v židovské Bibli;

3. kniha obsahující text pěti knih Mojžíšových, užívaná při synagogální bohoslužbě také jako → liturgický předmět;

4. v židovství se kromě shora uvedené psané Tóry zvané Tora še-be-al chtav uznává ještě ústní Tóra zvaná Tora še-be-al pe, na psanou Tóru navazující ústní tradice, zaznamenaná v → Talmudu.

Utraktivisté

neboli kališníci: předbělohorská husitská církev; název zdůrazňuje, že v ní byla Eucharistie podávána také laikům *pod obojí* → *způsobou* (lat. sub *utraque speciē*), tedy i kalich; východní církve tuto praxi držely a drží nepřetržitě od počátku do dnešní doby; všechny reformační a reformní → církve založené od počátku 16. století také tuto praxi převzaly.

Výlučnost náboženská

→ perfekcionismus náboženský.

Výroční slavnosti kostela

v katolické církvi

1. svátek výročí posvěcení kostela („narozneniny kostela“);

lidově zvaný také posvícení; slaví se každý rok v den odpovídající dnu vysvěcení kostela; pokud není tento den přesně znám, je kostelu určen církevní autoritou;

2. poutní svátek kostela („jmeniny kostela“);

lidově zvaný pout'; slaví se každý rok v den, na který připadá podle církevního kalendáře → patrocínium (zasvěcení) tohoto kostela; protože kostel zpravidla nebývá vysvěcen týž den, na který patrocínium připadá, jsou svátek posvěcení kostela a poutní svátek kostela (svátek zasvěcení kostela) odlišné dny.

Způsob

lat. *speciēs*, jedna ze dvou podob přítomností Krista ve svátosti Eucharistie (Večeře Páně), totiž chleba (Těla Kristova) a vína (Krve Kristovy); podávání svátosti pod obojí způsobou (lat. sub *utraque speciē*) také laikům je společné všem církvím, s výjimkou latinské církve, kde se Eucharistie takto podává jen příležitostně (od doby Druhého vatikánského koncilu).

Od příštího čísla budeme uvádět také vysvětlení některých zkratk užívaných v oborech náboženských práv a v akademickém světě.

Jiří Rajmund Tretera